

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ
ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ
МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

АДАБИЁТИ ВА

САНЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1990
ЙИЛ

27 АПРЕЛЬ
№ 17 (3069)
ЖУМА



Абдулла ОРИПОВ

ОЛИЙ САВОБ

Б ИЗ ТЕНГИ ЁХУД ёши биздан улгуроқ адаблар неча ўн йиллар мобайнида ҳар бир нишонланаётган байрам муносабати билан қанчадан-қанча мақола шайхлар ёзганлар. Ўша битикларни ўқиб кўрган мухлислар ҳам хали борхот. У йилларнинг голибона руҳи, таъналар оқани, боринчи, ёлгон яшайди-йўзин, сатрларда акс этар эди. Бу меннинг умий мулоҳазаларимдир. Бирок ҳаёт напидан қувончи, давр армонларини ифодалаган дадил чиқишлардан ҳам кўз юмиб бўлмайдим. Улар бор эди. Гап ҳозир бу ҳақда эмас.

Кейинги йилларда катталикнинг қўйилган мамлакатимиз ҳаётида, ҳатто бутун бошли қитъалар, дейлик Шарий Европа ҳаётида ҳам туб ўзгаришлар бўй берди. Тоғу тахталар қулади, чегаралар бўзилди, қабрлар текисланди, шорлар янгиланди. Шу маънода йўқилларнинг бирдамлик кўни ҳисобланган 1 Май байрамга ҳам эски кўзоянча орқали қараш урфдан чириб қолди. Синфлар тўшунчиси янги ёшларнинг талаб этаётган. Кўпчилик мамлакатларнинг биз йўқил деб атаган проллари яшаш даражасининг юксалиши билан бошқаларнинг ҳавасини келтираргани сир эмас. Олий Даражада таъминланган турмушнинг «бахтиёр» шахтёрлари эса кун кечиролмай иш ташлаб ўтиришди. Пахтакорлари безовта ва ҳоказо. Нима бўлган тақдирда ҳам ҳар-ҳар замон учиб турадиган шодона кунларини, байрамларини ҳаётимиздан қўйиб чиқармайлик.

Маъражага борган ўз дардини айтар дегандек, байрам кунлари ҳар бир халқ, ҳар бир эл, ҳар бир хонадон ўз юрагининг чигилини ёсини, армонларини бошқалар билан баҳам кўрсин. Табиат бағрида, дарагаларда яйрасин. Байрам дегани шу-дай.

1 Май энди нишонланаётган эди. Унинг асл моҳияти халқро бирдамлик тушунчаси билан азалдан муҳрланган. Ўйлаб қаралса, бу унчалик ҳам қизил шор эмас. Ахир халқлар бирдамлигининг нимаси ёмон? Миллий низолар, ўзаро гинахонликлар, парокандалик алангаланиб турган ҳозирги шароитда ушбу байрамнинг асл мазмунини ўзаро меҳр-оқибатга, яхшиликка, бирдамликни қадрлашга ҳамоҳанг бўлиб кетади.

Хар қандай кашфиёт ҳаётини эҳтиёж натижасидир. Дейлик, сомонни одамлар елкасидан етгизиб ўтаверганидан ёки офтоб қиздираверганидан кейин ўйлаб топилган. Шунингдек, бирдамлик гоёси ҳам парокандалик, тарқоқлик пичоғи суяк-суякка етатилади. Биз каттаю кичик халқлар ўртасидаги беғидир ҳамкорликка, қўни-қўшини ўртасидаги бирдамликка ҳар доимидан кўра муҳтожроқ бўлиб турибмиз. Кичик-кичик халқларнинг улуг оилада сарсону-саргардон бўлиб юрганини ҳам кўриб турибмиз. Хар йили маданият ўн кунликлари ўтказиб, бир-бири билан оғиз-бурун ўйлаб юрган қўни-қўшини жумхуриятлар, афсуски, бир-бирлари билан юз кўришмасликка бориб етмоқдалар. Бу жараянни турлича изоҳлаш мумкин. Лекин байриб қон тўкилишини, бола-бавра аёлу қариялар хор-зор бўлишини сира оқлаб бўлмайди. Қадим диний китоблар ҳам бандларини, улар қайси дини маъражага мансуб бўлмасинлар бир-бирларини қадрлашга чақирган.

Шу кунларда мусулмон дунёси кенг нишонлаётган рўза ҳаётининг моҳиятига эътибор қилиб қаранг: одамлар бир-бирларини йўқлайдилар, ўтганларни ёд этадилар, қўни-қўшинларига энг яхши истакларини изҳор қиладилар. Насорон динининг анидалари ҳам шу мазмундадир. Қўриясизки, инсон боласи ўз ҳаётида хар қандай имкониятдан яхшилик учун фойдаланишга доимо интиликелган.

1 Май байрами бирор фирқа ёхуд тоифанинг шахсий байрами эмас. Бу турли миллатлар, эллар, элатлар фарзандларининг шодона кўни, уларнинг умуминсоний гоилар атрофида бирлашайлик деб яхши ният билан кўчата қилган кўни. Сир эмас, мушкул иқтисодий-иятимоий муносабатларнинг таъсирида замондошларимиз бирмунча

асабийлашиб қолганлар. Албатта, фаоллик билан тажаниннинг фарқи катта. Қураш нечоғлиқ оғир ва кескин бўлмасин, инсонийликни унуттиш гуноҳи азимдир.

Ўтган ойлارнинг биринчи Мосвадаги марказий адабиётчилар уйда эйиллар мушталашига боришганини эшитиб ёқамни ушладим. Бундай кунни мен ҳеч кимга раво кўрмасдим. Ўзбекистонимизнинг баъзи бир районларида ҳам юқоридеги сингари, балки ундан кўра фожиалироқ воқеалар содир бўлди. Ўйладим, бу гапголар кимга зарур экан? Ўйладим, бундай гулханларнинг тафтида кимлар исинмоқда экан...

Бу ҳечкис олам баҳаббат кошона бўлса, сайёрамиз, унинг бағридаги бизнинг мамлакатимиз ўша кошонанинг «катак ва катакчалари»дан (Хамлет) бериридир. Биз бу ижтимоий қаҳнашонни, унинг меҳнатчиларини доимо бирдам деб ўйлаб келар эдик. Минг афсуски, бундоқ эмас экан. Биз шайқатсиз ҳаёт ҳақиқати қаршида турибмиз. Шу маънода дўстликка, бирдамликка чорлаш хар қачонидан кўра савабга лойиқдир. Одамзод ўзаро тил топа олсагина ҳозирги маданий қатламни асраб қолиши мумкин. Бирликка чорловчи байрамларнинг жаҳоншумул қадр-қиммати шундан иборат.

Хуллас, кунгиз кунда нимадир ёмоқчи бўлсангиз миллатини бир-бирга тамомла, ўхшамайдиган муаммолар, фожиалар, рақамлар чуқайди. Мен ҳозир байрам кайфиятида табрик, қўтлов ёзай деб қўлимга қалам олган эдим. Бироқ тағин ўша дардлар рўпарамдан «ассалом алайкум» деб чиқиб турибди. Умидворимиз, ушбу чинагалликлар ўз ечимини толар. Шу дақиқа, шу сониянинг хиргойисси эса мана бундир: Байрамнинг қўтлуғ бўлсин, азиз юрдошларим!

Хар гал айёмларин айларман тавоб. Гарчанд бундир моддий. Утагас сароб. Шўрлик она замини бирликка зор-ку Унга талпиниш ҳам, демак зўр саваб!



Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида

ВКП/б/ Марказий Комитетининг «Звезда» ва «Ленинград» журналлари тўғрисидаги қарори доирасида (КПСС Марказий Комитети 1988 йилда бу қарорини хато қарор деб бекор қилган) Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети 40-йилларнинг охири — 50-йилларнинг бошларида қабул қилган баъзи қарорлар билан боғлиқ материалларни ўрганиш юзасидан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг комиссияси тўғрисида.

КОМИССИЯ ТАРКИБИ
Ҳамидов Жаҳонгир Ҳакимович — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари, комиссия раиси
Абдуллаев Раҳматулла Ҳамидуллаевич — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги Партиявий назорат комиссиясининг раиси
Азимов Сарвар Олимжонович — ЎзССР таърих ишлар министри
Асқаров Аҳмадали Асқарович — ЎзССР Фанлар академиясининг академиги, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Березников Евгений Ефимович — Ўзбекистон ССР прокурори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Тошкент халқ ҳўналиги институтининг ректори, ЎзССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси
Догокин Петр Васильевич — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Ташкент филиалнинг ва кадрлар иши бўлимининг мудири, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Қориева Бернора Раҳимовна — Ўзбекистон театр арбоблари уюшмаси бошқаруvinинг раиси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети аъзоллигига номзод
Қўчқортоев Иристой Қўчқортоевич — ЎзССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, ТошДУ ўзбек филологиясининг факультетининг декани
Моргосов Анатолий Сергеевич — Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси
Ражабова Раъно Едгоровна — ЎзССР Фанлар академиясининг Тарих институтининг директори, тарих фанлари доктори
Жабборов Аҳмад Ҳамидович — Ўзбекистон композиторлар уюшмаси бошқаруvinинг раиси
Салоҳиддинов Маҳмуд Салоҳиддинович — ЎзССР Фанлар академиясининг президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Сафаров Рубен Аюпович — «Правда Востока» газетасининг муҳаррири
Умарбеков Улмас Раҳимбекович — Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари
Усатов Дмитрий Александрович — Ўзбекистон ССР прокурори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Халмухамедов Мутал Ҳошимович — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги Партия тарихи институтининг директори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Ёқубов Ойил Эгамбердиевич — Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси бошқаруvinинг раиси

қистон театр арбоблари уюшмаси бошқаруvinинг раиси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети аъзоллигига номзод
Қўчқортоев Иристой Қўчқортоевич — ЎзССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, ТошДУ ўзбек филологиясининг факультетининг декани
Моргосов Анатолий Сергеевич — Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетининг раиси
Ражабова Раъно Едгоровна — ЎзССР Фанлар академиясининг Тарих институтининг директори, тарих фанлари доктори
Жабборов Аҳмад Ҳамидович — Ўзбекистон композиторлар уюшмаси бошқаруvinинг раиси
Салоҳиддинов Маҳмуд Салоҳиддинович — ЎзССР Фанлар академиясининг президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Сафаров Рубен Аюпович — «Правда Востока» газетасининг муҳаррири
Умарбеков Улмас Раҳимбекович — Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари
Усатов Дмитрий Александрович — Ўзбекистон ССР прокурори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Халмухамедов Мутал Ҳошимович — Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги Партия тарихи институтининг директори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси
Ёқубов Ойил Эгамбердиевич — Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси бошқаруvinинг раиси

ЎЗБЕКИСТОН КИНЕМАТОГРАФЧИЛАРИ СЪЗДИ

24-25 апрель кунлари Тошкентда Киночилар уйда республика кинематографчиларининг VII съезди бўлиб ўтди. Съездда ҳисобот даврида ижодий уюшма томонидан амалга оширилган ишлар, муваффақият ва камчиликлари, экранларга чиққан бадиний, ҳужжатли ва илмий-оммабоп фильмлар савияси, фильмлар ижодкорларининг маҳорати ва келгусидаги режалар муҳокама қилинди.

Уюшма бошқаруvinинг биринчи котиби Малик Қанонов ҳисобот маърузаси билан чиқди. «Ўзбекфильм» студиясининг директори А. Ҳўнаев, илмий-оммабоп ва ҳужжатли фильмлар студиясининг директори Д. Салимов, «Ўзбектелестудия» директори А. Абдурахимов икки

съезд оралинидаги ишлари тўғрисида батафсил ахборот беришди.

Маъруза ва ахборотлар юзасидан қизгин мунозаралар бўлиб ўтди.

Съездда СССР халқ артисти Малик Қанонов очиқ овоз бериш йўли билан Ўзбекистон кинематографчилари бошқаруvinинг биринчи котиби қилиб сайланди.

Съезд СССР кинематографчиларининг VI съездида делегатлар сайлади.

Анжуман ишида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Ҳ. Умарбеков, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Идеялар бўлимининг мудири Ш. Зиёмов иштирок этди.

ЛЕНИН ВА ДЕМОКРАТИЯ

Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасида В. И. Лениннинг 120 йиллигига бағишланган илмий-ижодий конференция бўлиб ўтди.

Конференцияда Изаат Султон, Озод Шарафиддинов, Салоҳиддин Мамажонов, Умарали Норматов, Иброҳим Гафуров, Абдулла Шер, Григорий Резниковский, Абдуллоҳ Эгамбердиев «Ленин ва бадиний ижод», «Ленин ва қайта қуриш», «Ленин ва миллатлар тақдирини», «Ленин ва демократия» каби мавзуларда қизиқарли доклады қилдилар. Конференция замонавий муҳокама руҳида қизгин ўтди.

Унда қатор янги фикрлар ўртага ташланди.

БОЛАЛАР АДАБИЁТИГА БАҒИШЛАНДИ

Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси ҳаётига, Ўзбекистон ССР Давлат матбуот комитети ва жумхурият «Китобхон» жамиятининг ўзбек болалар адабиёти му-

аммоларига бағишланган қўшма мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлис қатнашчилари болалар адабиётининг бугунги аҳволи, китоб ва унинг ёш авлод тарбиясидаги роли, нарийёт ва полиграфия муаммолари каби қатор муаммолар юзасидан фикрлашиб олдилар.

Мажлис иши тўғрисидаги ҳисобот газетамизнинг келгуси сонида эълон қилинади.

ЭСКИ ШАҲАРДА ҚОДИРИЙХОНЛИК

Қадимий Тошкентда шу муқаддас туруқнинг фарзанди Абдулла Қодирийнинг абадий излари қолган. Улуг адиб меросининг чин муҳлислари 14 апрель кунини пойтахтининг Пушкин номидаги маданият ва истироҳат боғига тўпланишиб, унинг номини ёд этидилар. Анжумани республика ёзувчилари уюшмаси бошқаруvinинг котиби, ёзувчи Тоҳир Малик бошқарди. Қодирийнинг ўғли Масъуд Абдуллаев отаси ҳақидаги қалб хотираларини йигилганларга сўзлаб берди; бобоси Қодир бобонинг қўшарини мирзо Вигит тўғрисидаги ҳикоясини эслади; Қодирийнинг ёш адибларга кўрсатган раҳбарлигини айтади. Шоира Гулчехра Нуруллаева, шоир Муҳаммад Юсуф буюк сўз санъаткорининг ижоди, унинг халқимиз орасидаги осмон қадар мармузда тўғрисида тўхталиб, Қодирийни бағишлаб ёзган ўз шеърларини ўқидилар. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Маҳмуджон Азимов, хонанда Бахтиёр Холхўжаев раҳбарлигидаги «Турон чечати» ансамбли, хонанда Алишер Ганиев, «Ваёт» студиясининг санъаткорлари сўзлаб берди. «Ўтган кунлар» яратувчисининг қотиб-қотиб Қодирийнинг ўғли Масъуд Абдуллаев отаси ҳақидаги қалб хотираларини йигилганларга сўзлаб берди; бобоси Қодир бобонинг қўшарини мирзо Вигит тўғрисидаги ҳикоясини эслади; Қодирийнинг ёш адибларга кўрсатган раҳбарлигини айтади. Шоира Гулчехра Нуруллаева, шоир Муҳаммад Юсуф буюк сўз санъаткорининг ижоди, унинг халқимиз орасидаги осмон қадар мармузда тўғрисида тўхталиб, Қодирийни бағишлаб ёзган ўз шеърларини ўқидилар. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Маҳмуджон Азимов, хонанда Бахтиёр Холхўжаев раҳбарлигидаги «Турон чечати» ансамбли, хонанда Алишер Ганиев, «Ваёт» студиясининг санъаткорлари сўзлаб берди. «Ўтган кунлар» яратувчисининг қотиб-қотиб Қодирийнинг ўғли Масъуд Абдуллаев отаси ҳақидаги қалб хотираларини йигилганларга сўзлаб берди; бобоси Қодир бобонинг қўшарини мирзо Вигит тўғрисидаги ҳикоясини эслади; Қодирийнинг ёш адибларга кўрсатган раҳбарлигини айтади. Шоира Гулчехра Нуруллаева, шоир Муҳаммад Юсуф буюк сўз санъаткорининг ижоди, унинг халқимиз орасидаги осмон қадар мармузда тўғрисида тўхталиб, Қодирийни бағишлаб ёзган ўз шеърларини ўқидилар.

МУҚИМИЯ ТЕАТРИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ

ЭЛИМНИНГ ЮРАГИДА ЯШАЙМАН

Маълумки, шу йилнинг май ойида атоқли шоир, жамоат арбоби Ҳамид Олимжон таваллудининг 80 йиллиги халқимиз томонидан кенг нишонланади. Шу сабабли жумхуриятимизда шоир номини, хотирасини абадийлаштиришга муҳим аҳамият берилмоқда. Тошкент шаҳридаги майдонлардан бирига унинг номини бериш ва бу ерда ҳайкални ўрнатиб мулжалланмоқда. Ҳўш, бу майдон қаерда ва қандай бўлади? Бугунги кунда қурилиш аҳволи, тайёрлик ишлари қандай олиб борилаётган? Мухбиримиз бу иш мутасаддилари билан суҳбатлашди.

Собир ОДИЛОВ, шаҳар бош архитектору, Ҳамид Олимжон номидаги майдоннинг лойиҳасини яратган ижодкорлар гуруҳининг раҳбари:

— Биз турғунлик даври деган ибората ва кейинги чорак асрлик тарихимизга шу иборани тамга қилиб

босишга ўрганиб қолдик. Шу тариқа бу даврдаги энг яхши ишларимиздан ҳам кўз юмишга қўйилмади. Ваҳоланки, шаҳар меъморчилиги тараққиётини кейинги 20 йил ичюнда амалга оширилган ишларсиз тўла тасаввур қилиш қийин. Бунинг Тошкентнинг чорак аср олдинги ва бугунги қиёфасини кўз олдига келтирган одам қўлдорроқ сезади. Шунингдек, бу даврда шаҳаримизда йирик иншоотлардан ташқари, Халқлар дўстлиги, Чорсу, Хадра, Бериуний, Ал-Хоразмий, Акмал Икромов, Ибн Сино, Гоголь, Горький, Пушкин, Жасорат каби майдон ва хибоблар ҳам барпо этилдики, бу шарҳсизлик маданияти савияси юксалигини ҳам кўрсатади. (Лекин бу майдонлардан баъзилари эндиликда эътибордан четда қолиб, ёмон аҳволда эканлигини ҳам айтиш керак). Меъморчилик маданияти савияси юксалигини ҳам кўрсатади. (Лекин бу майдонлардан баъзилари эндиликда эътибордан четда қолиб, ёмон аҳволда эканлигини ҳам айтиш керак). Меъморчилик маданияти савияси юксалигини ҳам кўрсатади.

дай даврга қарамай ўси, илгор ағъаналар билан боғлиқ.

Бугунги кунда эса меъморчилик санъатининг тарихийликка, ўтмиш маданиятига, халқимизнинг яхши ағъаналарига ҳам ўрин берилса бўлади. Шаҳаримизнинг эски даҳалари, маъзалари номлари қайта тикланиб, уларга мос тарзда қурилиб, меъморчилик ансамбллари яратиш ишлари олиб бориш мўлжалланмоқда.

Айни пайтда, халқимизнинг улуг мутафаккирлари Алишер Навоий, Бобур, Машираб, Абдулла Қодирий, Чўлпон, Ойбек, Гафур Ғулом каби адабиёт, санъат намояндалари номларида майдонлар, хибоблар, даҳалар ташкил этиш режалаштирилмоқда. Масалан, Дархон даҳасида, Пушкин кўчасида йирик маданият, санъат комплекслари, ижодкорлар

номларига майдонлар барпо этиш гоёси амалга оширила бошлаганига ўн йилдан ошди. Пушкин ва Яқуб Нолас кўчаларининг кесилиш нуқтаида барпо этилаётган Ҳамид Олимжон майдони ҳам бу ишларнинг мангити давомидир. Бу майдонни бунёд қилишда шаҳар лойиҳалаш институтининг ходимлари, ҳайкалтарош Я. Шапиро, меъморлар В. Синий, М. Исҳоқов, муҳандислар Д. Исломов, Н. Терехов ва бошқалар билан ҳамкорликда иш олиб бордик.

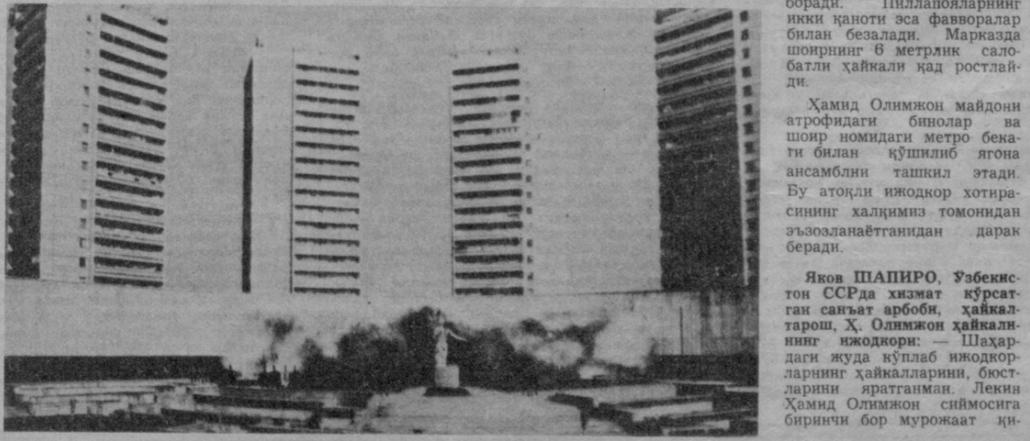
Лойиҳага кўра бу ерда майдон барпо қилиш ҳамда шоир ҳайкалинини ўрнатиб белгилаган. Майдон лойиҳаси устида жуда кўп изладик. Бу ерни икки томондан кўча ураб олгани ва у чорраҳага тўғри келгани учун майдон бироз тораёндек кўринади. Айни пайтда, унинг асосий томонлари 22 қаватли 4 та минорасифат

турар-жой комплекси ва унинг остига жойлашган маданий-маншйи, саваб хоббалари учун қурилган иморатлар билан боғлиқ ишлар билан узвий бириктириб юборилиши ҳамда унинг ўзига ҳослигини сақлаб қолиши ҳам талаб қилди. Шу сабабли майдонни ярим ёсимон шаклда барпо этишга ҳаракат қилдик. Майдоннинг этакидан юқорига қадар пиллапоярлар кўтарилиб боради. Пиллапоярнинг икки қаноти эса фавворалар билан безалди. Марказда шоирнинг 6 метрлик салобатли ҳайкали қад ростлайди.

Ҳамид Олимжон майдони атрофидаги бинолар ва шоир номидаги метро бекати билан қўшилиб ягона ансамбли ташкил этади. Бу атоқли ижодкор хотирасининг халқимиз томонидан эъзозланаётганидан дарак беради.

лишим. Шу сабабли унинг унинг асарларини топиб ўқишдан бошладим. Шоир асарларида ўзбек халқининг қадимий халқ озаки ижоди намуналарига оҳангдошлик сезилиб туради. Уни тўла маънода лирик шоир, халқимизнинг куйчиси сифатида таъинидим. У халқимизга ўз бахтидан, табиатининг гўзаллигидан, юртининг улуглигидан масъур инсондай муҳрланиб қолди. Шу сабабли уни худди шу қиёфага акс эттиришни ният қилдик. Бунинг учун ҳайкалнинг бир неча хомакни нусхаларини тайёрладим. Уларда шоирни гоҳ ўйга чўмган, гоҳ тик турган, гоҳ халқи ҳузурига пешвоз келатган ҳолатда яратиб кўрдим. Лекин ният ҳадеганда амалга ошавермади. Кейин уни ўтирган ҳолатда тасвирладим. Ният бир қадар ушалгандек бўлди. У ўтирган кўйи ўз бахтидан, гўзаллик ва севинчдан масъур ҳолда одамларга боқди. Елкасидаги қушлар: семурғ — илҳом ижод куйчиси; семурғ — бахт-саодат элтувчи, семурғ — абадийлик, мангулик элчилари сифатида шоирнинг доимий ҳамроҳларидир.

Ҳайкалнинг гипсдан яралган ҳозир тайёр. У келгусида бронзага кўчирилади ва майдондан ўрин олади. Ҳайкал катта бинолар олди



қад жойлашгани сабабли уни ижодда сабаблади қилиб яратдик. Ўйлаيمизки, бу майдон ўз элининг юрагида яшаётган шоирнинг хотирасини унчун муқаддас зиёратгоҳ бўлади.

Р. ҲИҚМАТУЛЛАЕВ, шаҳар ижроия қўмитаси раисининг ўринбосари: — Ҳамид Олимжон ҳайкали ва майдоннинг қуриш ишлари жадаллик билан олиб борилаётган. Ҳозирги кунга қадар майдон тартибга келтирилган, фавворалар ўрнатилган, ҳайкал шохсупаси тикланган. Биринчи Май байрамига қадар майдонда кўнакам-зорлаштирилган ва безаш ишлари тугатилган. Ҳайкал шохсупаси ва майдон учун мармарга буюртма берганмиз.

Х. Олимжон баҳор куйчиси эди. У гуллари гоёт севарди. Шунинг учун ҳайкал ёнига жуда кўп мевали дараклар, айниқса ўриклар ва олма-оғуш ўтказдик. Ҳайкал пойида эса турфа гуллар барқ уриб ётади.

Ҳайкалнинг олд қисми адабий аёнчалар, мушоррабалар ўтказиш учун мўлжалланиб қурилган. Майдон тўла даражада 14 майдон тахт қолига келтирилади ва у шоирнинг 80 йиллик тантаналари кунларида очилади.

Тошкентдаги Ҳамид Олимжон майдони ва у ерда шоирга ўрнатилган ҳайкал шундай бўлади

МУРУВВАТНИНГ МЕЪЁРИ

Яқинда жумҳуриятимиз Нозирлар Кенгаши «Халқ истеъмоли молларининг бир қанча турларини Ўзбекистон ССРдан ташқарига олиб чиқиш кетишига чеклаш тўғрисида» қарор қабул қилди. Унда зарур маҳсулотлар таҳлил-лаштириш олдига олини, бозор ва нарх-наво муносабатларини барқарор этишга қаратилган муайян тадбирлар белгиланган. Бу тадбирлар қай йўсинда амалга оширилади?

Мухбиримиз Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрининг ўринбосари **Ғ. РАҲИМОВ** билан шу мавзуда суҳбатлади.

— **Ғафур Раҳимович, аввало, Нозирлар Кенгашининг бундай қарор қабул қилинишига олиб келган сабаблар хусусида тўхташасиз.**

— Жумҳуриятимиздаги вазият ўзининг яхши маълум Нарх-наво кун сайин охирига бораётган. Қўпгина саноат маҳсулотлари таҳлил бўлиб қолмоқда. Қайсики маҳсулот камб бўлса, у қайқовчи қўлга ўтиб кетади. Таъминотдаги номунасонбликлар эса олиб-сотарлар тегиримини суя кўймоқда. Ҳар доим бўлганидек, савдо ҳодимлари бу вазиятдан фойдаланиб, улар билан тил бириктирмоқдалар. Ўз пулинига ҳеч нарса олмайсиз: бор нарсалар уч-тўрт бавабар қиммат. Буларнинг ҳаммаси меҳнатқашлар норозилигига сабаб бўлаётгани сир эмас. Қолаверса, Қирғизистон ва Болтқубий жумҳуриялари камб молларни ташқарига олиб кетиши алақачон таъқил қўйишган. Биз ҳам жумҳурият партия ва совет ташкилотларини шу сингари жиноятлар ўсиб бораётганидан хабардор этиб, унинг олдини олиш юзасидан ўз тақлиф-мулоҳазаларимизни айтганмиз. Юқори маҳкамаларга меҳнатқашларнинг ўзидан ҳам бу борада кўп шикоятлар тушмоқда.

Қарор айни вақтда қабул қилинди. У савдода камб-лик ва нарх-наво билан боғлиқ муаммоларни ҳал этишга бир қадар ёрдам беради, вазиятни барқарорлаштиради, деган умиддамиз. Маълумки, Ўзбекистон иттифоқнинг тўртта жумҳурияти билан тўғрадаш. Ҳозиргача ташқарига чиқарилган йўлларимиз бирор жойда тўсиб қўйилган йўқ. Авваллари қарантин хизмати бор эди. Энди дилда у ҳам самара бермай қўйилди. Кўп тоналлик рефрижераторлар ва шунга ўхшаган машиналарга истаканга маҳсулотларни юклаб ташқарига олиб кетилаётгани билан ҳеч қандай ишчи йўқ эди. Кунига темир йўлдан

чиқди. 118 машина эса бошқа жумҳуриятлардан Ўзбекистон ноз-неъматларини ташиб кетишга келган.

Бизнингча, бундай ҳолларга «Ўзбекбирлашув»нинг тайёрлов идоралари ҳам айбдор. Улар деҳқон етиштирилган маҳсулотларини сотиб олиш учун ўз вақтида шартнома тузаятилар, мева-мечвалар пишиб етилган пайтда деҳқоннинг оғирини енгил қила олмайтилар.

Тошкент яқинидаги Бектемир шаҳарчасида бир кун мобайнида юзга яқин четдан келган машина у ёки бу турдаги ноз-неъматни олиб кетишга аниқланган. Ахир, битта шаҳарчага бир кунда шунча машина ташмаччилик ҳар бир жойнинг аҳолиси сони ва аҳтиёжидан келиб чиқиб у ёки бу маҳсулотни ажратилади. Демак, бирор жумҳуриятга тақсимланган ва ўша жойда етиштирилган маҳсулотлар биринчи навбатда ўша жумҳуриятнинг аҳтиёжларини таъминоти этиши керак. Шу пайтанда, Ўзбекистон Аллоҳ министриги ҳам шундай тартибни жорий этмоқда. Биз эса Ўзбекистондан бошқа жумҳуриятларга ўтиладиган барча автомобиль йўлларидан 40 дан ортиқ маҳсулот тузилди, уларда маҳсулот бригадалари юрди.

— **Қарорда «Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрининг транспортнинг барча турларида юк ташини устидан қўйиладиган ноз-неъматларни қўйиладиган ҳарид моллари, озиқ-овқат маҳсулотлари, чорва моллари ва паррандаларни жумҳуриятдан ташқарига олиб чиқиш кетиш ҳолларининг қатъий олди олиниши» дейилган. Бу иш қай йўсинда амалга оширилади.**

— Болтқубий жумҳуриятларида четга юнатиладиган маҳсулотлар алоқа бўлимаган йўлларни очиб ҳолда олиб келинади. Ўзбекистон Аллоҳ министриги ҳам шундай тартибни жорий этмоқда. Биз эса Ўзбекистондан бошқа жумҳуриятларга ўтиладиган барча автомобиль йўлларидан 40 дан ортиқ маҳсулот тузилди, уларда маҳсулот бригадалари юрди.

— **Шундай савол туғилиши табиий: ичкиликни таққиллаш ҳақидаги қарор меҳнатқашлар манфаатига эътибор келтириб, нопок савдо ходимларининг тегиримини суя кўймоқда.**

— Шундай савол туғилиши табиий: ичкиликни таққиллаш ҳақидаги қарор меҳнатқашлар манфаатига эътибор келтириб, нопок савдо ходимларининг тегиримини суя кўймоқда. Шундай савол туғилиши табиий: ичкиликни таққиллаш ҳақидаги қарор меҳнатқашлар манфаатига эътибор келтириб, нопок савдо ходимларининг тегиримини суя кўймоқда.

тилда буюмларини, виль-нослик Шиланцев Тошкентнинг Жануби вокзалдан 200 донга комплакет касеталар, чет элда ишлаб чиқариладиган батареялар, тилда буюмларини (ҳаммаси 5 минг сўмлик) олиб кетишга қўлга тушган.

Булар фақат софдил миллион ҳодимлари томонидан ушланганлар, хос. Қўлга тушиб қетганлари қанчадан-қанча.

— **Қарорда «Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрининг транспортнинг барча турларида юк ташини устидан қўйиладиган ноз-неъматларни қўйиладиган ҳарид моллари, озиқ-овқат маҳсулотлари, чорва моллари ва паррандаларни жумҳуриятдан ташқарига олиб чиқиш кетиш ҳолларининг қатъий олди олиниши» дейилган. Бу иш қай йўсинда амалга оширилади.**

— Болтқубий жумҳуриятларида четга юнатиладиган маҳсулотлар алоқа бўлимаган йўлларни очиб ҳолда олиб келинади. Ўзбекистон Аллоҳ министриги ҳам шундай тартибни жорий этмоқда. Биз эса Ўзбекистондан бошқа жумҳуриятларга ўтиладиган барча автомобиль йўлларидан 40 дан ортиқ маҳсулот тузилди, уларда маҳсулот бригадалари юрди.

— **Шундай савол туғилиши табиий: ичкиликни таққиллаш ҳақидаги қарор меҳнатқашлар манфаатига эътибор келтириб, нопок савдо ходимларининг тегиримини суя кўймоқда.**

— Шундай савол туғилиши табиий: ичкиликни таққиллаш ҳақидаги қарор меҳнатқашлар манфаатига эътибор келтириб, нопок савдо ходимларининг тегиримини суя кўймоқда.

— **Гап айлиб яна ҳақиқий, ҳалол деҳқоннинг ҳаёти.**

ноҳилис таъинидига учраганидан ҳам хабаримиз бор. Бу тал ҳам шундай бўлмасмикин?

— Шу нарсани унутмаслик кераки, дўстлик ҳурмати икки томонлама ҳалол сўз-ҳаракатда туғилади. Ҳама сохта «дўстлик» беэди. Биз кўп масалаларни мана шу нуқтадан назардан қайта кўриб чиқишимиз керак. Маълумки, халқимиз ҳалол, покна, гоёт меҳнатқаш бўлиши билан бирга ноз-неъмат олиб кетишга қўлдан қўймади. Биз ўзимизнинг осеча лутфу саховатимиз, муруватли халқ эканлигимиз боис кўп дарвозаларни очиб қўйганмиз. Эммо бунинг ҳам қадрига етган етди. Адашмасам, улуг қирғиз адиби Чингиз Айтматовнинг «Алвидо, Қўлар!» асарига «безбетга қўлиш берсанг, беш марта олади» деган нақл бор. Ч. Айтматов бунинг Табаной чўпон қўй боиб, ҳар янли давлатга тоналлаб жун топишириб ўзи эса киниз қўлгани боис айтган. Етиштирган маҳсулотини эгасига заррача қолдирмай тортиб олиб қўйдиган номақбул планлаштириш корчалонлари ҳақида айтган.

Шунга ўхшаб бизнинг фидойи халқимиз ҳам чўғ меҳнат қилиб, эртаю нечтиним билмай ишлаб мева-чева, қовун-тарвуз етиштириб буюр ўзининг, болачақаларининг ўша маҳсулотларга қўзи ҳам тўймайди. Бозорларда нарх-навонинг кўтарилиб кетгани ҳам шундан далолат бериб турибди. Эҳтимол, бизнинг бу вақтинчалик қароримиз бозорни сеор-бирдан-бир қораси эмасдир. Аммо шу нарса аниқки, уни оғишмай рўбга чиқариш натижасида шу чўққача давом этиб келган айрим ҳақсизликларнинг, номунасонбликларнинг олди олиниши. Қўлимиздаги маълумотларга кўра сўнгги йилларда айрим олиб-сотарлар Сибирга учадиган баъзи самолётларнинг билетини тулқиб сотиб олиб мева-чева ортган ҳоллари ҳам йўқ эмас. Энди бундай йиғирдиқларга асло йўқ қўйилмайди. Биз янги қарорни қатъий ва юксак маданият билан амалга оширишимиз керак.

— **Ғафур Раҳимович, ушбу қарорнинг бажарилишини таъминлашдаги асосий ушбу қўра-билда туриб хилоф иш тутилганга нисбатан қандай чоралар қўзда тутилган?**

— Аввало, қонунга хилоф равишда ташиб кетилаётган маҳсулотлар шу ернинг ўзида соттирилади. Иш юнатиликчилик алоқадор бўлса, маҳсулот мусодара қилиниб айбдор судга ҳавола этилади. Бордию назорат тармоқларидаги ҳодимлар товламачилар билан тил бириктириб четга таққилланган маҳсулотларнинг чиқиш кетишига йўл очиб берса, уларга нисбатан жиноий иш қўзғатилади.

— **Баъзан айрим жумҳуриятларда қабул қилинган бундай қарорлар марказий нашрларнинг баъзи бир мухбирлари, ҳатто, у ёки бу СССР халқ депутатларининг**

Субҳатин М. АБДУЛЛАЕВ олд бордин

ЯҚИНДА ҚЎҚОН шаҳрида бўлди. Қўқон бозори ўзининг сажийлик, ноз-неъматларга бойлиги билан аздадан машҳур. Хусусан, эрталабдан бозор жуда ҳам гавжум бўлади. Бундай дамларда ушбу бозордан эркинлик қозондан чиққан қатламдан тортиб, турли-туман ховларга чачилиши мумкин. Биз бозорга ана шундай гавжум, айтиш «қайнаган» пайтда кирдик. Турли ноз-неъматлардан харид қилиб, бозордан чиқаришда тамаки сотиб ўтирган кишиларга яқинлашдик. Аёл киши шундоқ тахта устига булор тамакисининг турли хилларини тизиб қўйиб, бир ярим сўмдан икки сўмгача нарҳда бемалол сотиб ўтирибди. Биз аёлдан давлатнинг тамакисини нега қиммат нарҳда сотатганини сўраганимизда у: кооператив, хоҳсангиз олинг, йўқса йўлингиздан қолманг, дея жавоб берди. Ноилжод харид қилдик — қаторимизда ашаддий чекувчилар бор эди.

Балки ўша аёл ўзи сотаётган давлат тамакисини «кооператив» деб, бизнинг устимиздан кулмоқчи бўлгандир? Балки, у кооперативнинг аслида қандай ташкилот экани ҳақида тўла тасаввурга эга бўлмагани учун шундай жавоб қилгандир. Бу бизга қоронғи. Лекин, шу нарса маълумки, бугунги кунда бозорларда, гавжум кўчаларда очилган қайсики бир дўкандон тортиб юқоридаги аёлга ўхшаб чет элдан олиб келинган кийим-кечакни қўлида ушлаб турган чойқовчи-гача ҳамма кооперативга айланган. Бошқача айтганда давлат ҳам ашеси эвазига кооперативларни қўя туройлик, ашаддий чойқовчилар, олиб сотарларгача кооператив никобига ўралганининг тўғри бўлмади. Натижанда ким билан гаплашамиз кооперативдан ноилдик. Кооперативнинг отаси ҳам пул, онаси ҳам пул деб, унинг гўрғига гишт тахлайди. Бу орада Андижонда дейсизми, Самарқандда дейсизми, қўйингиз, истаган шаҳарингизда ҳашаки, сохта кооперативларнинг ҳамини жараҳ-жарақ пулга тўлса, ҳақиқий кооперативчидан сохта кооперативчининг ажратиб олишига қийнаётган халқнинг қўли зардобга тўлган...

Бугун иқтисодиётда, ижтимоий ҳаётда шундай бир вазият юзга келдики, ҳар ким ушлаганини ўзиники қилиб олишга уринмоқда. Бу борада таққил молларнинг пештахта остидан қайов баҳосида сотилаётгани, давлат қўшоналарида сўйилган гўштиннинг қатнашига бир қисми сохта кооперативларнинг қўлига бориб тушаётгани шундоқ ҳам мураккаб вазиятни янада оғирлаштираётган. Бу ишларни назорат қилувчи ташкилотларнинг фаолияти умуман сезилмаслиги эса аҳолини янада қийинлаштирмоқда.

Ҳўш, нега шундай бўлган? Нега «Кооператив» ҳақида қонун қабул қилинганга, қайта қўриш беш-олти ўшга кириб қолганига қарамай иқтисодиётимиз ўнгиланмапти?

Албатта, мен иқтисодчи эмасман. Лекин мен ҳам миллионлаб истеъмолчи халқнинг ақилиман. Инсон туғилгандан то бу ёруғ оламни тарқ эттуғига қодар истеъмолчи... У моддий ноз-неъматлар яратиб туриб ҳам, бекор юриб ҳам истеъмол қилади. Унинг табиати шундай. Ҳўш, унда нима қилиш керак? Албатта, ҳар қандай фаросатли жамиятда бўлганидек, бизнинг иқтисодий муносабатларимиз ҳам ўша истеъмолчи инсон табиатига хос келиши керак. Ахир, қуруқ го билан қорин тўғайиб бўлмайди-ку! СССР халқ депутатларининг уч сьезди, СССР Олий Советининг сессиялари, мажлислари сўзсиз катта иш қилишди. Жамиятимизни озгина бўлса-да, ўрнидан қўзғайди. Уни олдиға дадил сузиб кетишдан ушлаб турган бирдан-бир нарса эса маъмуриятнинг алоҳида шехслар томонидан яратилган неъматларни умумхалқ бойлигига нисбат бериб, уни қўлдан чиқармасликка жон-жаҳди билан уринаётганида. Кооперативнинг, ижара-пулратининг янада кенгрок ривожланишига, охири-охирида бозорнинг вужудга келишига йўл берилаётганида. Бозор қачонки, бир хил маҳсулот ишлаб чиқарадиган ўйлаб кооперативлар, ижарачилар, хусусий дўкон, фабрика эгалари юзга келгандагина ҳақиқий бозор бўлади. Биз эса битта кийим-кечак тикадиган кооперативга рўхсат бериб, унга шароит яратиб, ушандай бўлгуси кооперативнинг ўтасини вужудга келтиришга қаршиллик қилганимиз. Ҳўш биттаға ҳам қўз қўриб, қулқок эшитмаган

соликлар билан тўғайга уриб, шохини зириллаштиради. Оқибатда нарх-наво осномга чиқиб кетаяптики, оқдий ишчи-деҳқон, хизматчи унинг оғидан ҳам ушлаб олмапти. Бундан фойдаланган қайовчи, олиб-сотарининг кўни тўғайди. Бугунги кунда қайовчи, олиб-сотарининг «географияси» жуда кенгайиб кетган. Қолқоз бозорлари, чойқовларга келмасдан, чойқовчилик, олиб-сотарлик қилаётган кимсалар қўлга топилди. Умумий оқватлаш шояларига, касалхоналарига, болалар боғчаларига бориб бу жойларда тайёрланаётган таомларни тортиб кўринг. Сувада меза бор, уларда меза бормикин! Йўқ, уларда меза йўқ. Чунки, у муассасалар учун мулкчиланган масалликнинг, хусусан гўштининг бир қисми қайқача кетаяпти! Наҳотки, кооперативларга бўлса?

Скубжон ХУҶАМБЕРДИЕВ

КООПЕРАТИВЧИЛАР КИМЛАР?

Ана шулар ҳақида ўйлаяман, бошқа фикр ҳавлимдан ўтди. Бундоқ дўпмини ёнга қўйиб, фикр қилинса, турмушининг жуда кўп соҳаларида одамлар тўғри, ҳалол ишлашдан манфаатдор эмас экан. Айтилик, битта сотувчининг ойлиги 90 сўм. Ҳўш, агар шу сотувчи 90 сўм билан ҳақ олиш ишласа нима бўлади? Оч қолади. Болалари (ахир 10 та улар) гадолик қилади. Бундай кунга қолмаслик учун ўша сотувчи ҳалол ишламайди. Ахир, бола-чақани боқиб қерак-ку. Энг қизғини шундаки, ўша сотувчининг ҳалол ишламаслигини давлатнинг ўзи гўё олдидан билдиргандак. Бўлмаса, узу-куч оёқ устиде турадиган одамнинг ойлиги маоши 90 сўм бўладики... Биз эса бечора сотувчининг қароқўлдан олиб текинхўрга соламоиз. У эса чидайди. Нима қилинса, ахир 90 сўм билан 5—10 та болани боқиб бўлмайди-ку. Қўпгина умумий оқватлаш шоясига қаршиллик ошоналардаги нарх-наволарнинг кооператив даражасига кўтарилиши ҳам, балки, ҳодимларнинг ўша сотувчиға ўхшаб ҳалол ишлашдан манфаатдор эмасликлари тўғайдики! Билмадик, балки бу савдоларга кимлардир ҳали аниқлик киритишар, аммо бугунги алғов-далғов кунларда ким нима демасин, ҳақиқий кооператив билан сохта кооперативини ажратиб олиш пайти етди.

ХАЛҚНИНГ ЙИРТИҒИГА оқиб бўлаётган кооперативларнинг бирини мен қўшин Қирғизистонда уратдим. Сузоқ районидеги «Гранта» қурилиш материаллари тайёрловчи кооператива бўлиши, СССР кооперативлар уюшмасининг аъзоси Абдулфаттоҳ Халилов билан бугунги иқтисодиёт, турмуш муаммолари хусусида ўзбек суҳбатлашдик. Мен Абдулфаттоҳни Сирдарё оқил-биллиридан олиб юрган келардида, аяинкис, ишбилармон одам сифатида таниганим. У азалдан, қуруқ сўзларни унчалик хуш қўрмаслигини пайқанман.

— Албатта, умумий назарияларсиз сивбат ҳам, иқтисодиёт ҳам йўқ, — дейди Абдулфаттоҳ. — Лекин ҳаёт бешафқат. Унинг шундай қонунари борки, ҳар қандай назария бир зумда тўғайди, ўзининг бутун қимматини йўқотиши ҳеч гап эмас. Кооператив голисин турли зарра-биниларга солиб, текшираверишдан фойда йўқ. Бу го азал-аввалдан ўзини оқлаган. Фақат бугунги кооперативларнинг бошига 20-йиллардоқ НЭП манчиларининг кўни тушмаса бўлди. Мен кооперативимизнинг молиявий синишдан эмас, шундан қўрқаман. Ҳали ҳозирча бизни турли таъқиқлардан ҳимол қиладиган қонуни йўқ. Борларига эса ишониб бўлмайди. Шундай бўлса-да, одам умид билан ашайди, деган ақидани унутмаслик лозим. Акс ҳолда ҳаётда яшайдан

маъни қолмайди. Қуруқ гап, ваъдалар билан иш билмайдик, амалий иш қилиш керак.

Андижон адирларининг шимолқисди қирлариде бир пайтлар фақат «Янги дон» экинлари эди. Ҳозир бу ерларга Советбод сув оморидан оби ҳаёт олиб келинди. Тошкентдаги суя хўжалигига қарашли ташкилотлардан бири бу адирларни экинзор қилишни ўз зиммасига олиб, катта ишларни амалга оширди. Бир пайтлар май ойигача қўм-қўқ бўлиб, ундан кейин жизганга чиқиб етдиган қирлар экинликка экинзорларга айлантирилмоқда. Абдулфаттоҳ ўзининг гишт заводици худдаи мана шу адирлардаги жизганларининг бирига ўрнатди. Аввалига бу заводдан бирор иш чиқишига одамлар ишонмадилар. Ахир, Абдулфаттоҳнинг ўзи ҳам бу ерларга янги эди. Болалари мана шу қирларда, адир бикинидаги сў-

қўлдан чиқариб, одамларини турли югур-югурлардан, сансалорликлардан халос этиш.

Мен фаолият билан танишган иккинчи бир кооператив Тошкентдаги «Наргиз» кооперативидир. «Наргиз»да асосан халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарилади. Болалар, ўсимирлар учун кийим-кечаклар тикиб сотилади.

«Наргиз» кооперативига техника фанлари кандидати Аҳмаджон Хўсанов раислик қилади.

— Биз ўзимизни яхши англаб етмаганим, — дейди Аҳмаджон ака. — Ун йиллар мобайнида одамлардаги ташаббускорлик бўғиб келинди. Бундай «бўғим» касаллигининг миқорлари қайта қуришининг олтинчи йилда ҳам кўқолиб кетмапти. Ҳозир ҳам иложи топилди дегунча бўғишга ҳаракат қилинади. Кооперативларга берилаётган ҳам ашенинг давлат нарҳидан бир неча баробар ортқ нарҳда сотилаётгани аҳолини бўғишдан бошқа нарса эмас. Аслида, аҳоли кооперативчилардан эмас, бизга берилаётган ҳам ашенинг қимматлигидан ғазабга келиши керак эди. Лекин халқнинг ақсарият қисми кооперативчилар ҳам ашени қанчалик қийинчиликлар билан топтаётганидан беҳабар. У кооперативчилар ортидаги «катта судур» билан эмас, кооперативчи тайёрлаган маҳсулот билан юзма-юз келдида ва маҳсулотга қўйилган юқори нарҳдан ғазабланади. Ахир биз кийим-кечак учун ҳам ашени давлатдан оламиз-ку. Қачонки, ҳам ашени ишлаб чиқарадиган фабрика, заводлар давлат монополиясида халос бўлиб, ижара, кооператив каби ишлаб чиқаришининг янги усулларига ўтсангиз, давлат таққилчилари билан кооперативлар ўртасида ҳақиқий бозор муносабатлари ўрнатилсагина аҳолининг ғазабини кесими мумкин.

Янги кооператив маҳсулотларининг нархи пастайини (бозорга қараб) олди берарди. Ижтимоий-иқтисодий ҳаётимизда давлат монополияси сақланиб қолар экан, харидор билан кооперативчилар ўртасидаги эътиқат ҳам сақланиб қолмаверди. Давлат ўз хазинасини банд нарх-наволардан ҳисобига эмас, инсоф билан белгиланган солиқлар, бошқача айтганда иқтисодий кооперативимиз билан урун маҳсулот тайёрлайди. Қани айтиш-чи, келажикимиз хисобланган болаларга қиммат нарҳда кийим-кечак сотиш инсофдими! Албатта, йўқ. Бундай қилиш инсофдими? Бунинг биз кооперативчилар жуда яхши тушунамиз. Хусусан, биз ўз маҳсулотимизни тарихарга нисбатан бир-икки фоиз арзон нарҳда сотмоқдамиз. Лекин умумий ҳаракатларнинг охири-охирида харидорнинг пули қолайди. Агар биз қимматга тушаётган болалар қўйлакшimini арзон нарҳда сотадиган бўлсак, узоққа бормайми? Синамай. Яхши ҳамки, бизнинг «Наргиз» Тошкент советлоқсотики бирлашмаси қолқача таққил этилган. Бирлашма ичиде ўз дўконимиз бор, ҳам ашени топшида заво мазмурияти қўлидан келган ердимини қўрсатпти. Шунга яраша биз ҳам ишлаб чиқарган маҳсулотимизнинг асосий қисмининг бирлашма ишчиларига сотилами. Лекин, бирон-бир завод ака бошқа бир ташкилотга қаршил бўлмаган кооперативларнинг холи нима кечмакда! Ахир, қанонга фақат отилик ташкилотни бўлган кооперативларига яшау ҳуқуқига эга бўлиб қолди! Охири-охирида отилик ташкилотлар қосидаги кооперативлар ҳам давлат монополиясига айланиб қолди-ку! Биз эса яна бозор ташкил этмоқчимиз... Мана шунча гапдан кейин суҳбатимизнинг бошидаги сўзимини сал ўзгартариб таққорламоқчиман: бизни ўз-ўзимизни яхшироқ англаб етишга қўйишмапти. Одам қачонки ҳар жиздан эркин бўлгандагина ўз-ўзини англаб етди...

ТўғрисиНИ АЙТАНДА, Аҳмаджон ака билан дастлаб учраганимда, кооператив муаммолари ҳақида бу даражада куюниб гапирарди, деб ўйламангиз эдим. Чунки, «Наргиз» кооперативиде ишлар жуда яхши йўлга қўйилган экан. Қирверишдаги иккита хонага тўқуа дастгоҳлари ўрнатилди. Дароқе, ана шу дастгоҳлар ҳақида. Маълум бўлишича, ушбу дастгоҳлар қайси бир қомбинатда ошини ошаб, ашени яшаб бўлган экан. Лекин давлат ана шу қарияни ўзи ўз баҳосидан (албатта, янгиликдаги) бир неча баробар ортқча сотибди.

Аспрал мобайнида кимсасиз ҳувиллаб ётган адирлар барига бугун ҳаёт қайнади. Бир томонда гишт заводи, иккинчи томонда эса оҳақ пиширувчи қозонлар. Кооператив шу йилнинг кундан бошлаб, тўла пишиқ гишт тайёрлашга ўтди. Бу ерда пиширилган оҳақ жуда ҳам сифатли. Чунки, оҳақшотлар Арслонбоб сойларидан келтирилмақда. Қишлоқнинг турли жойлариде кооперативнинг плевна ишлаб чиқарувчи, ёғоч-тахта аррайлайдиган, эшик-ром тайёрлайдиган цехлари жойлашган. Хусусан, ушбу таққиллотинг Андижон қабел заводи билан ўзаро ҳамкорликда ишлаётгани таҳсинга сазовордир. Кооператив заводга қабел ўрайдиган галтаклар тайёрлаб беради. «Гранта» кооперативининг раиси А. Халиловнинг келгусидаги режалари янада улкан. Улар аҳолини нафақат қурилиш материаллари билан таъминлаш, шунингдек, пойдевордан томгача барча ишларни бир

Лазиз ҚАЮМОВ — 60 ёшда



Лазиз ҚАЮМОВ

Хурматли Лазиз Пўлатович! Узбекистон ССР Езувчилар уюшмаси бошқаруви ҳайъати Сизни — танкид адабиётшуноси олим ва жамоат арбоби — туғилган кунингизга 60 йил тўлиши муносабати билан самимий кўтайди.

Мана, қариб қирқ йилдири, Сиз адабиётимизнинг раванқи йўлида фаол меҳнат қилиб келмоқдасиз. Сизнинг урушдан кейинги қишлоқ мавзудаги ўзбек романларида типиклик муаммосига доир кандидатлик ҳамда ҳамма ҳамма ҳамма Навоийнинг ҳаёти ва ижоди хусусидаги докторлик диссертацияларингиз, «Иқчилоб ва

Бекистони Газетларида муҳаррир, Узбекистон ССР Езувчилар уюшмаси танкид адабиётшуноси кенгашининг раиси, СССР Езувчилар уюшмаси бошқаруви аъзоси, мунаққидларнинг халқаро ассоциацияси (МАЛК) аъзоси, «Литературное обозрение» журналы тахририяти аъзоси сифатида фаол ва ўта масъулиятли жамоат ишларини олиб бордингиз. Ҳозирда эса ТошДУ ССР халқлари адабиёти кафедрасининг мураббиси сифатида ҳормай-толмай хизмат қилмоқдасиз.

Сизнинг адабиётимиз, умуман, маданиятимиз олдидаги улкан хизматларингиз партиа ва ҳукуматингиз томонидан муносиб тақдирланган. Сиз «Хурмат белгиси» ордени,

ЎЗ-ЎЗИМ БИЛАН СУҚБАТ

— Биринчи беш йиллик реанимация бўлиши табиий. Аммо шу пайтахти илгари, илгари мана, матони молга, молни пулга айлантирувчи қорқонлар бошқарувида республикада бўлишининг таътиқини тушунамайман. Мен билганим Тошкент тумкичилик комбинати халқ хашари билан қурилган, инглизмасам тарихда ягона ёки нобб мисоллардан бири бўлиб қолмоқда. Ахир, бу кетишда Узбекистон бошқаруви қандай бўлиши бериши сезмаган ёки қилиб-билмасликка олган иқтисодий менажмент акциялари? Озим-қўлим бозор қўрган одам билдикли, хомаш ёки одам олинган товарнинг баҳоси камдада ўн баробар фарқ қилса керак. Ва охири жараёни бажарган одам тўла баҳодаги пулни олади. Қомашни ўшандан фазил қат ўз қомати улусини. Биз сабаби тўғри берамизми ош пулини ошпаз ҳаммага ўради.

— Чиндан ҳам қулуғ оғав, «иқчинки она тилим», деган сохта иборалар Ленин пайтида бўлмаган. Тиман чапиб, «Ассало» дейиш ҳам асли шарт эмас эди. Булар кейинги давр мафкураи ёки йўл қўйган чалқашликлар, деб биланам.

— Демак, қайта қуриш соф Ленин голларининг тилқиниша ва амалга ошириш бўлиши керак, — дег.

— Тўла қўйилган. Уша хатониклар бошқа тақдор бўлмаслиги учун уни узил-кечил баҳолаб олиш зарур. Менимча ҳали у даврлардаги йўқолишларни тўла тасавури қилганимиз йўқ. Ҳисоблаганда ҳисобларга берилиб кетаямиз.

— Ленин 120 йиллиги муносабати билан кўп доно мақола, маърузалар бўлди, матбуотда эълон қилинди. Уша-ларда Ленин зўравонлик наъраси қашф этилганлиги, фақат ҳаётда мавжуд бўлган содир этилган ҳодисаларни қайта қилганлиги конкрет мисоллар билан исботлаб берилди.

— Лениннинг шахсий ҳаёти тўғрисидаги гийбатлар-чи? — Мен юқорида тилга олган мақолаларда ҳамма нарсани ошқоралик рўқидида ёритилган. Унинг шахсий ҳаётининг иқричқиларига. Касаллигининг диагнози илмий жиҳатдан тўғрилигини, айнан бизнинг мабуотда эзилганлиги ростлигини торттиб, Инесса Арманд билан дўст бўлганлигига ҳамма ҳақиқат ҳақиқат эзилганлиги учун гийбатлар фаш бўлди, деб биланам.

— Ҳа, энди ана шуни бугун институтлар қабул иттиқондан ўтмай, студентлик ўрни қамлигидан қонуний равишда ҳафа бўлиб турган минглаб шалар билан қисиланг.

— Сиз, нима, ана иқчилоб-гача атиги икки фойз аҳли саваодли эди деган доғини ҳимоя қилмоқчимизми? — Йўқ, бу икки фойз сохталлиги кейинги илмий мақолаларда мантиқ ва ҳужжат билан етарли даражада фаш қилинди. Мен шу мақолаларга қўйилган. Илгари оқ, қашшоқ, гадо эдик, деган таърифларда ҳам мулобаға анча деб биланам. Зинийликни фақат ҳарф таниш эмас, кенг маънода маданиятни, ташқи қиёфаси ҳам, ички дунёси ҳам гўзал инсон бўлиш, деб тушунаман.

— Ҳа, баракалла. Ана ўша гоийи иқри қилишининг қонуний тартиби қандай бўлиши мумкинлигини бугунги СССР халқ депутатлари ишлаб чиқарилар ва тасдиқладилар.

— Ҳазаримда мавзудан узоқлашиб кетаялик, аслига қайтайлик. Ҳўп, турғунлик, валонтиризм, сталинизм даврининг танқиди ҳақида фикримиз бир чикди. Ленин ҳозир баъзилар, улар ичиде олими ва депутатлар ҳам бор. Ленин даврини, Лениннинг наъраси ва амалии фаолиятини ҳар қандай танқид қилиш-чи? Бунга нима дейсиз? — Ҳа, ҳай шу ердан қайтайлик.

— Аммю бу гап ҳаётда баъзи оқибатларга олиб келаяти-ку. Полшанда, Чехославкиада, Руминияда, ҳатто жуда оқ бўлса-да ўзинида ҳам Ленин сурати ва ҳайкалини йиғиб олиш, унга ҳурматсизлик қилиш мисоллари бор-ку.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

— Ҳа, ўқидим шу гапларини. Мен уни сиватга ҳам, маданиятга ҳам тўғри келмайдиган қилиб деб биланам. Айни вақтда Францияда ўтган йили Ленин жамоатчилик фикрида буюқ даҳо сифатида баҳо олганлиги, Италияда эса бугун ҳам демонстрация қилинган ҳайкални сотиб олишга, ўзида ўрнатилган таёёр одамлар борлиги бу ҳол ҳозирги долғали даврининг турли сийсий қайфиятлари эканлигини кўрсатади.

ҚИССАЛАР, АЛҚИССАЛАР...

Х. ОЗИР «ШАРҚ ЮЛДУЗИ». «Ешлик» журналарини даярли ҳеч бир соғини қиссаси тасавури қила олмайман. Қиссалар кўп, лекин мавзулар, муаммолар қандай? Бу асарларнинг адабий муҳитидаги, ёзувчилар иқодидаги ўрни нечоғдиқ?

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Муҳаммад Шарифдан айру тушсам, ҳаётим бениҳоя бебаъз, бениҳоя нурсиз бўлиб қоларди», дейди ўттиз тўққизинчи ижараси ҳам омонатлашган Гулом «аразлаган» Гулҳанӣ ҳақида. Ижарасига янги ҳамжонна келиб, ўй тораёсайда, қўнғул кенг эканлиги, жамики туюрлари жойлашини мумкинлигини ялиниб айтиб, мавлоно шонини қолишга қўнради. Фақирона кун кечираётган захматнаш, покдомон, ҳаёлатлар боз ҳам асар илгари ишаган оташнафас шор, масалласи билан ажиб ҳангомалари, баҳ-мунозаралари, тоғ ўз сўзидан уялиб, тақсирига узроқликлар билдириши унинг ҳаракат табиий маъни беради.

«Оқдаре Қорадаре...» (Оранкул Эргашев), «Қора гурух» (Фарида Қорақуллова), «Сурнай навалари» (Раҳимжон Отаев), «Қорраҳда қолган бола» (Алишер Мақсумов) ва бошқа талай қиссаларни ўқиганда шахсан ўзим қонийиш ҳиссини туймайдим. Бунинг сабабларини Ч. Айтматов баён қилган нурдан аниқлаш мумкин. Улардаги асосий образлар, марказий роляда қаролган ривож қилиши ўзига ром эта бормади. Шуруннинг эҳтирози бодек банд этувчи қаҳрамон ва талқинчи қўрмаси. Вақийи маҳоратини сабабли туфайли асардаги ҳаётининг ичиде туриб эмас, жуда йироқда туриб эмас, қизини қизиб, берилиб, ҳанжонлини, сабрсизлиги билан кўтаймаси. Асар билан осон хайриланасиз.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Муҳаммад Шарифдан айру тушсам, ҳаётим бениҳоя бебаъз, бениҳоя нурсиз бўлиб қоларди», дейди ўттиз тўққизинчи ижараси ҳам омонатлашган Гулом «аразлаган» Гулҳанӣ ҳақида. Ижарасига янги ҳамжонна келиб, ўй тораёсайда, қўнғул кенг эканлиги, жамики туюрлари жойлашини мумкинлигини ялиниб айтиб, мавлоно шонини қолишга қўнради. Фақирона кун кечираётган захматнаш, покдомон, ҳаёлатлар боз ҳам асар илгари ишаган оташнафас шор, масалласи билан ажиб ҳангомалари, баҳ-мунозаралари, тоғ ўз сўзидан уялиб, тақсирига узроқликлар билдириши унинг ҳаракат табиий маъни беради.

«Оқдаре Қорадаре...» (Оранкул Эргашев), «Қора гурух» (Фарида Қорақуллова), «Сурнай навалари» (Раҳимжон Отаев), «Қорраҳда қолган бола» (Алишер Мақсумов) ва бошқа талай қиссаларни ўқиганда шахсан ўзим қонийиш ҳиссини туймайдим. Бунинг сабабларини Ч. Айтматов баён қилган нурдан аниқлаш мумкин. Улардаги асосий образлар, марказий роляда қаролган ривож қилиши ўзига ром эта бормади. Шуруннинг эҳтирози бодек банд этувчи қаҳрамон ва талқинчи қўрмаси. Вақийи маҳоратини сабабли туфайли асардаги ҳаётининг ичиде туриб эмас, жуда йироқда туриб эмас, қизини қизиб, берилиб, ҳанжонлини, сабрсизлиги билан кўтаймаси. Асар билан осон хайриланасиз.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбулмасъ» билан чамбарчас болгани кетган Гулом — замондошимиз. Уни лоқайд қузатиб бўлмайди. Гуломнинг самимий фикрлари, кечинмалари, саргузаштлари баъни орқали жангитимизнинг турли иллатлари, турли ноқасалари ўқувчи кўз ўнгидан ўтади. Мазкур воқеалар ҳам зарбулмасъдаке. Гулом умирнинг қиссаси ичра яна талай ибратли қиссалар, масаллар, теран ўғитлар мавжуддир. Гуломнинг оқиди қиз Қўнғулга муҳаббат, қизнинг бағлом қилиниши, ноҳуд бўлиши, йигитнинг оғлила бўлиши хусусидаги ўйи бир бўлиб, классик шор асари мазмунининг бош рилшасига, «Гулҳанӣ — тарихан чекланган» дегунчи Шумуҳамедов (Гуломнинг домдаси), Роҳибар ва Муовий (Гулом хизмат қилган) илм маскани бошқаруви, Шодибёр билан Сафарбой (бойвачча, машапатарст талабалар) сингари персонажлар «Зарбулмасъ» мажозий образларининг хусусиятларига мантиқан боғланиб кетади.

«Қўнғул озодадор...» қиссаси («Шарқ юлдузи», 1989 йил, 6-сон) Хайриддин Султуннинг ижодининг янги, иқтидорига муносиб сўзидир. Асар қизинг ҳанжон, безовталик билан ўқилди. Фикру экири, фаолияти, бор таъшиш, ишқий кечинмаси, ҳулласки, бутун қисмати Муҳаммад Шариф Гулҳанӣ ва унинг «Зарбу

Алишер НАВОИЙ

Вақти, чамандин яна эсди шамол ўзгача,
Хар дам улур атридин кўнгулма ҳол ўзгача.

МАШРАБ ҲАЗАЛИГА МУХАММАС

Мен учун жонни фидо этмоқ магар хизмат эмас,
Сен учун одамни сўймоқ лаҳзае даҳшат эмас,

Ҳазал тушшанида

Мирзо КЕНЖАБЕК

Кел-эй, кўнглим, яна янги баҳорларни томошо қил,
Яна ошқиб бўлиб куйил, ифорларни томошо қил.

Азим СУЮН

ТУТАР

Хат ёрлик қилдим мен — юрагим тутар,
Чароғ ёғдусига уни ёр тутар.

Матназар АБДУЛҲАКИМ

Ҳаётим сен маҳи тобонга маҳкум,
Маҳи тобон билан ҳижронга маҳкум.

Улмас ЖАМОЛ

БЎЛМАГАЙ ДУНЁДА ЛАЗЗАТ

Бўлмагай дунёда лаззат, ёр, дудонинг болчи,
Бўро аро бир гул топиламасдир яноннинг олчи.

Раъно ИСМОИЛОВА

Кимки гар эл ғаминда юртин обод айлағай,
Англаким андин элин кўнглини шод айлағай.

Бахшулло РАЖАБ

СОЧАР

Гул юзинг гул-гул ёниб,
гулгун ёноннинг нур сочар,



Иброҳим ҒАҒУРОВ

ТОНГ ОТИЛДА, ШОМ ТУШГАНДА

Садақа

ДАДАСИ билан,
дадаси билан,
дадаси билан
борар эди
бир қизча.

Қора қор

ХУРМАТЛИ ЖАГДИШ Чандар Хассижа —
эй ража йоганинг пири,
доно нурағини!

Меҳос туғилар

ХАР НАРСА келади ўз навбатида.
Ҳеч нарса узиллиб йўқ бўлмас бутунлай.

Ибодат

БЕМОР ҚИШ ИЧИ умидсиз этди.
Еши қайта бошлаб, шу туссиз, ноён дард
билан ёлғиз қолди.

Қирга тикши

СЕВАР ЭДИМ болаликда анво хариталар,
кўрмоқни ва сайр қилиб тушмоқни Аляс-

Қиш тилмаси қираётганда

ҚИШ ЧИЛЛАСИ кирганда қуёш Боботог-
нинг устига етиб олади.
Боботог жанубга яқин, тўғрироғи, худди шарқи жанубда.

Истар эдим кўрмоқни муборак Олтой ўрмон-
ларини, Такла Макони.
Истар эдим Макани, Хадрамавтни.

БУЮК ГАЛАБАНИНГ 45 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН ОЛИС САДОЛАР

ЖАНГЧИ САЛИМЖОН КАРИМОВНИНГ ОТАСИ, ТОШКЕНТДАГИ ОЕК-КИНИМ ФАБРИКАСИ ИШЧИСИ ОЛИМ КАРИМОВГА ЕЗГАН ХАТИДАН:

1941 йил 30 сентябрь

...Ота, 22 июнь кунин саҳар пайтнда, чегарамизнинг бир постанда тўрт жағичи турган эдик. Одамлар ўрашди, бундан бирданга гўзал Совет Ватанига ҳужум қилиб қолдилар. Кўларимиз газабда... Ўнда қонимиз қайнади. Ниҳоят қисм командирининг қонли қўли билан фашист итларга қарши ўт очдик. Биз тўрт киши улуг партиямиз номини дилга жо қилиб, гитлерчи галабалири тоза ҳам қилдик. Уларнинг кўллари муқаддас туپроғимизга қандам қўйилганлар ҳақида совет ўқининг зарбасидан ер тишладилар.

Жанг қизиган бир пайтда, чап қўлимга ўқ тегиб, яраландим. Мени ўша заҳоти уруш майдонидан олиб чиқиб, госпиталга жўнатдилар. Мехрибон докторларнинг яхши қарашлари натижасида анча даволандим.

Яқинда батамом тубалиб чиқаман.

Мен шундай ҳаққоний уруш майдонини қолдириб, Тошкентга қайтишни ҳаётга ҳам келтирганим йўқ. Тузалиб чиққан озода халқларимизнинг бахт-саодатини қақармоқларча ҳимоя қиламан...

ЛЕНИНГРАД ФРОНТИНИНГ ДОНГОР МЕРГАНИ, ОРДЕНЛИ ТЭШАВОН ОДИЛОВНИНГ ЭЗБЕК ХАЛҚИГА ХАТИ:

1942 йил 1 ноябрь

Қадридон дўстлар! Биз, Эзбекистон фарзандлари Ленинград учун курашмоқдамиз ва бир қатра қонимиз қолгунча курашамиз!

Мен шу вақтда фашистларнинг 114 содда ва офицерини нариги дунёга юбордим. Қаҳрамон комсомолларимиз, Ватанимиз ҳурмати учун, туллуб турган Эзбекистонимиз, ота ва оналаримиз ҳурмати учун шундай курашмоқдамиз!

Менг жангда ярадор бўлдим, шундай бўлса ҳам ўз ўрқоқларим билан бирликда ҳужумга ташландим. Дushmanнинг йўлини тўсиб, танкини қўлга туширишга ва шу танкини ичига тушиб, немис солдатларини қирришга муваффақ бўлдим...

Жонажон халқим! Биз фронтларда сизларнинг бахт ва озоқлигиниз учун жанг қилмоқдамиз. Сизларни Ўзбекистон Армияси янада кўпроқ ердан қилишга, Ватанимизнинг шон-шарафига учун, улуг партиямиз учун барча қўлларингизни фронтга юборишга чақираман.

ХАРАКАТДАГИ АРМИЯ КИЧИК ЛЕВТЕНАНТИ ХУСАН ТОШЕВНИНГ «ИЗНИ ЭЗБЕКНИНГ» ГАЗЕТАСИГА ЕЗГАН ФРОНТ ХАВАРЛАРИДАН:

1944 йил 17 февраль

...Тошкентлик Медистинот талабаси қишлоқ аскар, алоқач Аббор Хасанов яқинда бўлган қаттиқ жангда душманининг артиллерия ва миномёт ўти ичига 15 бор узилиб қисм командири билан бўлган алоқани узлуксиз таъмин қилиб борди.

Урқоқ Хасанов жанг майдонда маҳорат кўрсатгани учун полк командири томонидан «Жасурилик учун» медали билан мукофотланди. Душман бир тўда танк билан Н. қисмининг олдинги позициясини бузиб ўтиш учун келаётганда тошкентлик қизлик аскар Қарши Нурматов ўзоқдан бош кўтариб, бошқаларга қараб, Ватан учун, Сталин учун, серкўз ўзбекистонимизнинг пойтахти, киндик қонимиз тўқилган «Гўзал Тошкентимиз учун, олға» деб ўзи энг олдин танкка қарши граната билан...

ЭЗБЕК МАКТАБЛАРИДА ТАЪЛИМ ОЛАЁТГАН БИРОР-БИР БОЛАДАН: «РАДИОНИ КИМ ЯРАТГАН?»

«Радиони ким яратган?» — деб сўрасангиз, дарҳол «Улуг рус олими Попов!» — дея жавоб беради. Нафақат радио ихтиросининг, шунингдек, улар Ломоносовни ҳам, Брунони ҳам, Коперникни ҳам билишадилар. Чунки уларга мактаб партавларидаёқ «Радио олимлари ҳаёти ва илмий фаолияти» ниҳоятда кенгрок ўқитилди. Уларнинг чет эл олимлари билангилигини яхши айлантади. Бироқ улардан бир неча йил бош қотириб ўрганганидан алгебра фанининг отаси ким, деб сўраб қўйинг-чи? Мен аминманки, қонларим жавоб олмайдига. Чунки бизда болаларга ал-Хоразмий, Ибн Сино, Исавий, Форобий ва бошқа улуг ватандошларимиз номини гоёт умумий тарзда эслаб ўтмайдилар. Ал-Хоразмий ҳақида «Вайт ул-ҳикмат» кутубонасига мудирлик қилганидан, Маъмуун академиясида амалга оширилган илмий кашбиётларда Урта осевилик олим...

ташляниб душманининг бир танкини мижалдади ва бир танкини ишдан чиқарди...

ГВАРДИЯ ЛЕВТЕНАНТИ А. Т. ХУЖАХОНОВНИНГ ФАРЗАНДЛАРИГА ЕЗГАН ХАТИ:

1945 йил 28 февраль

Ширинтой жажжикарим — Аҳмад ва Нури! Сизлардан хат олганимга ҳафтидан ошди, лекин мен ўз вақтида жавоб ёзмадим — жанговар ҳолат имкон бермади. Мана энди биз немисларнинг кетма-кет икки шаҳарини эгалладик, йўл-йўлакай атрофда душманининг тўғиб кетган қисмларини ҳам тор-мор келтирдик. Мен ўрқоқларим билан фронтдан бир оз берирокда дам олиб туришман. Шу пайтдан фойдаланиб, йигилиб қолган «Правда Востока» ва «Қизил Эзбекистон» газеталарини кўздан кечирдим ҳамда сизларга ва баъзи ўрқоқларимга хат ёза бошладим.

Сизлар ўз хатларингизда мактабда аёлчи бўлиб ўқитганингизни ёзибсиз ва мени ҳам душманга қарши курашда аёлчи бўлишимга умид қилибсиз. Мен сизларнинг бу тилакларингизни бажону дил қабул қиламан. Сўнги томи қоним қолгунча, жонажон Ватанимизни ҳимоя қилиш учун, миллион-миллион совет болаларини озоқ қилиш учун курашимиз ваъда берман.

Менинг кичикинтойларим! Мендан ташвишланманглар, Тан-жоним сиз. Қайфим чоғ. Яқин ойлар ичиде душман устидан галаба қозонажакмиз. Сизларни ва ширин ўғилчам Анварини жуда соғиндим. Мен учун уни ўпиб қўйинглар.

Умонжон, Ҳожиа, амаким ва бошқаларга салом айтинглар. Онанжон, хат ёзинг. Яхир, ёқимтой жажжикарим. Яқин орада дийдор қўришамиз.

Соат уч бўпти. Сизлар ҳозир авжи ширин уйкуда бўласизлар керак... Онда-сонда пулемёт ва туўлар овози эшитилмоқда. Менинг офицер ўрқоқларим ертўраларда тунамоқдалар. Бир оз мижага қоқиб олиш учун менга навбат келди... Ҳозирча хайр!

Салом билан отангиз. Шаркий Пруссия, Лоттерфельд қашлоғи.

СОВЕТ ИТТИФОҚИ ҚАҲРАМОНИ МАЙОР ОЛИМ ХАКИМОВНИНГ ЭЗБЕК ХАЛҚИГА ЕЗГАН ХАТИ:

1945 йил 12 март

Салом, қадридон, мухтарам Антонина Ивановна! Соёқ талабонгиз, ҳозир Совет Иттифоқи Қаҳрамони майор Олим Хакимов Сизга салом ўйлайди.

Хатингизни олдим, бунинг учун чин қалбдан раҳмат айтман. Ҳозир фашист Германияси территориясида туришман. Фашист аждаҳдалари қаттиқ ва аёвсиз таъзырини берялмиз. Фашист ваҳшиларнинг инига — Берлинга боришимизга бир неча ўн километрга қолди. Бизнинг кўчада ҳам байрам бўлади. Мана, биз Германиядамиз. Кўздан қуллик азобини чеккан қардошларимиз энди ўз ватанларига қайтишлари қандай қувончли, қандай бахт. Азиз Антонина Ивановна! Немис боқинчиларига қарши курашда кўрсатган жанговар ҳаракатларим ва жасуриликларини учун менга Совет Иттифоқи Қаҳрамони деган юксак ном берилганини (СССР Олий Совети Президиумининг 1945 йил 27 февралдаги қарарини) билдириб, Сизни хурсанд қилишни ўз бурчим деб биламан. Бу юксак мукофот фашист аждаҳдаларига яна қаттиқроқ қаддилашга, галаба байроғимизни теярқ Верлин тепасига тиқишга чорлайди.

Мақтубларни Эзбекистон ССР Марказий Давлат архиви палеограф Исмоил ИС-ХОҚОВ нашрга тайёрлади

Истабулдан келган маъмур мактубини ўқиган одамнинг ҳайлидан кўп гаплар кечади. Кўз ўнгинида тақдир тақозоси билан ота-онасининг этганини ушлаб, ёниги йўрғакда, онасининг қоринда узга юртларга кетиб, муҳожир бўлишга мажбур қилинган кишиларнинг моддий тўқис, лекин маънавий кемтик ҳаётлари гавдаланади. Уларнинг ҳар бирида «Бизчи Эзбекистон Янақулжов ёзганидек: «Во даринг! Бу даҳшатлар қайдан жавоб залагаймиз, деб ўзинга таскин бергаймиз, ота-онасининг соғинасиз, қайта бориб, кининг бошида йиғлагаймиз, кинга тавоб этиб, қайси туپроқда бошимизни қўйгаймиз. Бизнинг, биз қабилирнинг ёзимиз не эди?» деб туршигадек туюлади.

Редакцияда чет эллардаги ватандошларимиздан тез-тез хатлар олиб туради. Истабуллик Собир Саъдийнинг газета бош муҳаррири номига Езган оқиқ хатда кўтарилган масалалар жуда ҳам долзарб. Шу боис редакция бу хатни шоир Т. Қаҳҳор шарҳи билан босишни лозим қўрди.

Ошқоралик сийосати туғайли рўбга чиққан қайди кўриш ҳақида юзла-юз кўриш (фиқр — ред.) билдириш маълум миллатлар учун ҳануз ҳам танилмаган бир ҳақ. Хусусан, фалак гардиши, дарининг зулмини ҳансиэликларига топ келтиролмағи маъжубан оқшайлашган миллий муҳождилар ватандош бутун неъматлардан қўзини чирт узиб, киндик қони тўқилган муқаддас туپроқларини тарқ қилиб, чет ўлкаларга ўрғалаб чиққан ва ҳижрон дарди билан доим қўзи ёши ҳасратларда чет элларда яшовчи гариб муҳождир туркистонликларнинг фиқр баён қилишлари учун вақт ҳали жуда ҳам эрта. Чунки ҳали ҳозирда Туркистонда яшовчи Урта Осеининг аёл эгалари — ватандошларимизнинг баъзилари... Қўзида чет элдан туркистонликлар ҳали ҳам қочқин, қўлоқ, ҳақсиз ва хоин зулм қўрқиниб келмоқдалар. Фиқр баён қилиш ҳақида эга бўлмаган чет эл яшовчиларнинг тор пешонасига шундай муҳим нарсанинг эълитиб қўйилганига ишонган ватандошларимизнинг тушунча тарзига ишонмоқ ва қўшилмоқ соддаликнинг ўзгинасидан бошқа нарса эмас.

Албаттаки, бу хусусда ўзбошимча қазоват (қарши ҳаракат — ред.) олиб бориш ичкаридагилар учун номумкин эканлиги аққол қўришиб турган бир ҳақиқат, чунки ирода жаъми оқни оқлашга қодир эмас. Бу хусусда ичкаридаги ватандошларни маломат қилиш ақлимизнинг бурчидан ўтмайди, чунки бизлар Ватандан узокда яшасак ҳам, Туркистоннинг муосир адибларига ва уларнинг асарларига, ижодларига, хусусан, классик адабиётимизнинг ижодчиларига яқиндан ошноэмиз. Бизларга мерос қолган адабий асарлар орасидан биттаси амир Умархон даврида ўтган шоир Муҳаммад Шариф Гулҳанийнинг «Зарбудмасал» деган асаридаги «Туя билан Бўғалоқ» номли ҳикоясини эслатиш билан бизларни хор қўрганларга жавоб берган бўламиз.

Аждодларимиз — эски турклар замонида бир Ботир шоҳ (эски Хитой манбааларида уни Мате деб эъланган, биз уни Ботир деб олдик — Т. Қ.) ўтган. У қаҳрамонлиги, оқиллиги ва одиллиги билан, элсаварлиги билан шон қозонган. У ҳақда кўп афсоналар бор. Бир афсонада шундай ҳикоя қилинади: Ботир — фақат эл манфати, давлат мустақамлигини йўлаб иш тутадиган шоҳ эди. Барча эски турклар юрти кеби уни йўлакка ҳам аънаване турк давлатчилигидаги кеби сулҳга — тинчликпарварликка асосланган эди. Шунинг учун ҳам унинг халқи тинч, мамлакат фаровон эди. Бунинг кўрөлмиган қўшини давлат боқисини шуниматлик қўлга киритди, Ботир билан низо чиқариб, уруш бошлаб, унинг юртини қўлга олиш қасдидага тушеди.

Шумингиз элбоши Ботирга бир ақилини қўнатиб, унинг эри яхши кўрган отини талаб қиледи. От — Ботирнинг жангдодиги сувиқ, учқур, ҳосилати эди; шумингиз, миллий инончига кўра, от кўлини ҳисобланарди. Шундай бўлса-да, урушининг олдини олиш учун Ботир отидан кечади. Аммо ёни бу билан инсонга келмайдиги, унга яна вақил юбориб, бу сафар унинг севган қизини талаб этеди. Ботир, худди юрғанини узиб берганидек, севгилисини ҳам эл ўлкага жўнатди — низо кикмакисини учун уни қўрбон қиледи. Шумингиз қўшини шоҳ, барбиру уни урушга тортаман, ҳар нени талаб қиларсак, охири бир кун низо чекиде, деб бишонган ҳолда, энди Ботирнинг мулкига қарашли бир перча унумис эрини сўрайди. Ана шунда Ботир эл билан масхалатлашиш учун кенгаш қуреди. Бўлиб ўтган гаплардан кенгашиши воқиф этеди. Енингиз эндиликда чегарага яқин унумис бир эрини сўраётганини айтади. Шунда йиғилганлар ҳам ҳайратланмади, ҳам газабланишмади. «Отингиз бер дегандаёқ уруш очиб керак эди, ахир отини талаб қилиш ҳақорат-ку!» дейди бири. «Севгилингизни сўрагандаёқ жанга киришимиз шарт эди» дейди яна бири. «Бир унумис эрини сўраса, шунчага чидаган, бериб юборарем, нега бизни кенгашга чақирдинг!» дея бирови ачиқланади. Шунда Ботир: «От ҳам, севгилим ҳам хусусий ҳақинга тааллуқли эди, шумингиз учун ҳеч ким билан кенгаш...

Мен бу афсонани эсларканман, ҳар гал шу туپроқда ҳақиқ бор одамларимиз — бугунги Эзбекистондаги юртдошларимиз, шумингиз, худди биздай шу ўлканинг эгаси, шу туپроқда шаксиз ҳақи бор бўлган чет эллардаги ватандошларнинг тақдирини ўйлайман. Тарихдан маълумки, эски туркистонликлар қадимий «ипак йўли»даги қатновчи шарҳи қарб савдогарларининг бир қисминини ташкил этган ва улар асридан оша дунёнинг тўрт тарафига тарқалиб кетганлар. Бугунда чет элларда яшётган ватандошларимизнинг кўпчилиги, ҳамон аср бозордаги Туркистон тилида сўзлашувчи юртдошларимиз соссан 1917 йилдан олдин ва ундан кейинроқ, ёки ер-суви слоҳоти, хусусий мусодара қилиш даврида мажбуран юртдан чиқиб кетган, қувилган бахтсиз элдошларимиз ва уларнинг авлодларидир. Яқин-яқинга улар «бойлар», «муштукўрлар», «қулоқлар», «хатто одағинга қилиб «душман» деб ҳам аталди. Бугунга келиб, жамиятимиздаги янги-ча қарашлар шарофати билан шу нарса англашдики, бу қарашларимиз нотўғри экан, бу юртда суларнинг ҳам ҳақи бор экан, ахир биз уларни «ватандошларимиз» деб атаймиз-ку.

Бугунда давлат раҳбарларимиз ҳам, юртимизнинг атоқли кишилари ҳам чет эллардаги ҳаюмрларимиз билан мададни ва савдо «алокларини» йўлга қўйиш лозимлиги ҳақи...

ОЧИҚ ХАТ

Шуни ҳам эслатиб ўтиш керакки, чет ўлкаларда яшовчи туркистонликлар ҳар ерда ва ҳар шароит остида миллий манфатини қўзғатиб, тарғибсиз қўзуловчилар (бетафариф) нукта назарли кишилар дейилмоқчи — ред.) олдида ва қўзида тақдирларини келмоқдалар.

Албаттаки, тасдиқланган шу ҳужжатлар ўз замонасида очилибди, тарих эисети остида оқу қора очилибди қолади, деган ишонччи ташийми. Қоладиким, ичда ва чет элларда яшовчи ватандошлар фиқр келишимовчиликларни ўзаро яқинлашмоқ билан ҳал қилиш мумкин... Қисқачаси шуки, чет элда яшовчи ватандошлар Урта Осеида руй берган ҳодисаларга лоқайб эмас, яъни «қайта қуриш» деган қониданги тор йўлларида татимлик фойдаланиш ҳар туркий халқ учун кераклигини яхши билишадилар. Чунки янги йўл келтириб деган бахшилар Хелсинки уюшмаси шартлари остида қўл қўйиб, бутун демократия қондалари ва инсон ҳақ-ҳуқуқларига, эисий, ижтимоий, иқтисодий ва маънавий эҳтиёжлар ёнида шахсий мулкниги тирос ва фири ҳуррият ҳақларига қайсиз, шартсиз мерос қилишни гарантй қилишган.

Чет элларда яшовчи биз туркистонликлар мана шу берилган сўзларга бинонан ўз фикримизни ичкарида яшовчи халқимиз ва эилларига акс эттириб, ўз тарихий вазифамизни адо қилиб, ҳужжатларнинг қўйини уйғун қўрмоқдамиз. Чунки сўзга янги чархи мудофа қилувчи ернинг етиш йилдан бери ҳақсизликка учраганлар устига ёйилган қора пардани йиритиб, муғалқ қолган ҳақиқатларни юзга қиришиб широнини узларига мақтов василаси қилиб олинган... Урта Осеи халқига иттифоқ қўшни жумҳурият халқ ва идорачилири халқро иттифоқи културал алоқага ахамат беришмоқда. Айрича ҳар қийинчилик эшигини очган налит қўдратида эга бўлган экономика йўли билан тижорий яқинлик ва дўстликлар учун режа ва планлар чизиммоқда ва чет элдаги туркистонликлар ҳам ана шу тижорий ва савдогарлик зоинасидан бу мавзуга қизиммоқдалар. Ватанинг моддий-маънавий озодлига фойдалик бўлиш учун у муқаддас туپроқларга осонлик ва кулайлик билан кириб чиқишлари керак. Яъни, беғоналар кириб-чиқишларида татбиқ қилинган практик бездирувчи муомалалар туркистонликларга раво қўрилмасин. Шаҳсан мен ўттиз саккиз кунлик (чақалоқ ёшимда) Ватанимдан турбатга қандам ташлаган ва ҳозир олтинчи икки ёшларга борган бир туркистонликман. Қирғи йилда яқин бир замондан бўён, оғир шартлардан қўчи-масдан, бақадри ҳол ўз она тилимда хатлар ёзиб, Туркистондаги ватандошларим билан алоқа болаганман. Аммо не ҳазинки, ҳалигача хатларимга самимий ва қонқарлик жавоб олганим йўқ. Келган жавобларнинг ҳаммаси ҳам...

Тоҳир ҚАҲҲОР МИЛЛАТ МУЛКИ

да тез-тез сўзлашмоқда. Аммо ҳаракат, амал ниҳоятда суст. Яқинда эшиттирилган Тошкент — «Америка овози» радиокўпригини бу йўлдаги илк қадамлардан бири дейиш мумкин. Аммо дўппини ерга олиб қўйиб ўйласак, бу борада ҳеч иш қилинмагани равшанлашди. Ҳатто подадаги мол-қўйини ҳам аниқ ҳисоб-китоб билан бизнинг миллати бепарволигимиз шу нуқтага етгани, бугунда дунёнинг қайси ерида қанчадан юртдошларимиз яшашини, уларнинг умумий сони қанчаларини ҳеч ким билмайдиги, ҳақдаги расийлик, ҳақиқий ҳисоб-китоб эълон этилмаган. Бу ҳолат ҳам бизнинг миллий дардларимиздан бири. Бу дард бугунда бизни нечоғли ўйлантирса, чет эллардаги ватандошларимиз ҳам шунчалик қайғуртратгани аниқ. Ерга, сува, Оролга, пахтага муносабат, одамларимиз соғлиги ва маънавий ҳаётларига оид муаммолар ҳақида биз қанчалик бош қотирсак, чет эллик элдошларимиз ҳам шунчалик жиддий ўйламоқдалар. Чунки уларнинг оссий ҳаёти бу ерга — она Ватанга, унинг тақдирига боғлиқ. Ватан ҳақида қандайдир нуқтар сўзлайди, қандайдир китоб элади, қандайдир ватанини соғиниб, унга етишловий хатлар битади... Инсон ҳуқуқлари ҳақида янги қадамлар қўйилаётган бугунги кунда чет эллардаги ватандошлар хусусидаги фиқрлар кескин ўзармоқда. Туркияда яшётган ватандошамиз Собир Сайхоннинг йўлган хатини ўқиб, мен бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдим.

УТАГАН ЙИЛИ сайёхлик йўли билан Туркия ўлкаси, у ердаги юз минглаб туркистонликларнинг баъзилари билан танишмоқ, сўхбатлашмоқ шарофати муассар бўлдим. Туркистонликларни Туркиянинг ҳар ерида учратиб мумкин. Анкарага қўйиб, «Йени отели» («Янги мусофирхона»нинг мухалиф далаҳизиде бизни кутиб олган меҳмонхона мазмури Зейналбеиннинг қирғиз қадамчи мансубини, унинг мен билан жонажон қўшинсидай гаплашгани ҳам тасодиф эмас, деб ўйлайман. Туркиядеги баъзи қишлоқларда фақат қирғиз, ўзбек, қозоқ қавалари истиқомат қилишини ёки Истабулнинг ўзида учта «Туркистон» жамияти аъзолари Туркиядаги ва бошқа давлатлардаги туркистонликларнинг моддий ва маънавий, ҳуқуқий ҳавалари учун имкон қадар иш олиб бораётганини, она-юрт билан маданий алоқа, борди-келдани йўлга қўйишга интилаётганини, дунёдаги туркистонликлар яшаётган 253 та марказлар билан мустақим боғланганини, «Туркистон» журнали каби матбуот нашрлари тарқатилганини эсласак, бу соҳадаги тасаввуримиз бир мунча ойдиллашди.

Истабулда бир неча юртдошлар билан қўришдик, уч кун ичиде ҳам шаҳарни томода қилиб, ҳам бир неча деқка ёки бирор соат мобайнида ёки у, гоҳ бу туркистонлик билан сўхбатлашдик. Кўп кунданок меҳрибонлик ирқисетиб менга ҳамроҳ бўлган асли қўнлик отахонимиз Олим Лутфуллоқ Теурининг салоҳлиги, дунё йўлларида қариган, дарди ва умидли боқиларини, ваъзини, саботли овозини эсласам, буюк шонимиз Аҳмад Яссавий авлодлардан Шайх Исмоил ўғли Шаҳобиддин Яссавий, тиб олимлари Аҳад Анджон ва Эмин Миндон, Эминнинг онаси Кавсар она ва Турон Ясса, Собир Сайхон ва бошқа туркистонликларнинг сиймолари ҳам дарҳол кўз ўнгимда гавдаланади.

Очиқ хат муаллифи Собир ака если марғилонликдир; унинг отаси — Асомиддин ўғли Холмуҳаммадхон 1897 йилда Тошқоқдаги Варзак қишлоғида туғилган. Холмуҳаммадхон Хокий тахаллусли билан шеърлар ҳам ёзган, газаллари ўғли Собир Сайхон қўлида сақланмоқда. Уттизичи йилларда «Ҳаёт мажбурияти юзасидан она ватанини тарқ этишдан бошқа иложи қолмаган; чет элларда умриги ўтказган; ҳаётининг сўнги йилларини Туркияда яшаб, 1969 йилда вафот этган. У бир шеърда: «Ватан қўйида ҳар кун минг марта ўлганлар бормукин! Дунёда биз каби оғир бўлганлар бормукин» дейди. Яна бир газалида ҳорижадга бутун туркистонликлар дардини айтди: «Уларнинг қўли билан (улар яшайдиганлардан атрафда сайр қилиб юришадилар) нима қилиш керак, деб сўрадим. Улар барчаси бир овоздан бунинг йил-ўн икки ой ямаб-ясагандан кўра, муносиброқ ҳайқал ўрнатиб керак деган фиқрни айтишди. Олимлар ёзишча, аллоمانинг тўлиқ исми Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн ал-Хоразмий ал-Мажусий ал-Қоразобулий. VIII асрнинг охири қорғи ва IX асрнинг биринчи ярмида яшаб, ижод қилган. Алгоритм массини, «Ташкентский завод ЭВМ Алгоритм»нинг «эзоҳи». «Алгоритм» деган сўз «Ал-Хоразмий хинд ҳисоби ҳақида» номли китоб XIV асрда лотинчага кўчирилган, ҳозир бу нусха Кембриж университетиде сақланмаётган. Менимча, завод маъмурияти ҳам, Чилонзор район иқтисодиёт комитетидеги ўрқоқлар ҳам «Алгоритм» асли «Ал-Хоразмий» эканини англаб етишлари учун лотинчаги ўрганишлари га...

О. АХМЕДОВ

халқлар тақдирига етмиш йилдан бери ўз ҳудумини юргизиш келган маълум партия кўришларига мос байрасимий жумалар тўпламидан иборат бўлди ва ёхуд бу тарафларга тасодифан саҳаёт қилиб чиққан баъзи раҳбарнамо кишиларнинг оғзаки қочмоқ жавобларидан иборат бўлди, холос. Кишиларнинг ҳақиқий ҳиссийини юзга чиқара олманган бу каби жавоблар таҳсилларнинг садоқат, маҳорат ва самимий услуб оқшларига тўғон каби тўсиқчилик қилиб, оқиб турган тиниқ сувага лоққа сув қўшиб, бўлгагандай бўлади.

Дикторлар, қора эҳтиётлик, шубҳачи руҳ насаллигига мубтало кишиларга уқтириш керак, «қайта қуриш» деган янги тузум, система самимий бўладулар бўлса ва шу васила билан прода халқ қўлига топширилган бўлса, тамоман байрсисий, тижорий қўриш (савдо сийосати — ред.) ва очиқ тўғуллар билан халқро дўстликларга сабаб бўлмоқчи бўлган чет элларда яшовчи туркистонликларга тарқиган йўл қўрсатилиб, осонлик танилиши керак. Ҳатто даъват қилиниб, рўбарў сўхбатлашиб, фиқр олдиде-берисига аҳамат берилиб, шу тарога фурсат яратилиши керак. Чунки ҳеч бир ўлкада кишилар киндик қони тўқилган ўз Ватанига руҳсат билан кириб чиқмайдилар. Дунёимизда замона тақозоси туғайли киши тушида кўрса, ишонини номумкин сийсий-ижтимоий воқеалар қисқа замонда зуҳур қилиб бормоқда, шунга қарамай, чет элда яшовчи туркистонликлар биров-бирига ҳисоб бериш мажбурияти бўлмаган ҳолда, ҳозиргача миллий ҳиссийинини ранжиде етвчи ҳеч қандай хатоорликка боис бўлмади, дунё миллатлари қўчғида ҳам оғру билан яшаб келмоқда. Шу биргина содда ҳавас қўз олдида тутилганда ҳам ичкарида яшовчи ҳар ижодкор, санъат ароби миқсини ишлабди, вичдонини йўқлаб, ташқаридаги миллий фиқрларга орқа чиқини билан инсон шарофига ярашган бир хислатга эгалликларини исботлаган бўлади. Чунки жамоатчиликда ҳақиқатга орқа чиқиб оқлаш ҳам бир нав санъат шиорига вафо ва ватанпарварликдир.

Ўлкага сиддиқли билан фойдалик бўлишга уринган оқ юрак кишиларга фурсат бериш вақти ҳали ўтиб кетган эмас, миллий онингиз жадал қучайиб бораётгани замонамизда ўз ўлкасига садоқатини исботловчи мурунаватларга очиқ қўнлиги билан қараб жавоб беришлик шарафлик бир йиғроот занжирининг бир ҳалқаси деса бўлади... Миллий адибларимиз миллий он ўсишга сабабчи бўлса, далада эҷувчиларимиз дому галла ёнида янги ниҳоллар экиб, янги йилни қўтламоқ учун Нарвўғни қутишлари муҳажир, Нарвўғ, яъни янгидаги туғилган кўни барангизга қутлуг бўсин. Худо хоҳласа, «оқ олтин» мавсумида маҳсул борақатлик бўлиб, ўз халқимиз туркистонликларга фойда бўлар деган умид билан сизларни саломлағувчи: Собир Сайхон.

Соғу омон бўлинглар, азиз ватандошлар. Оллоҳ биз билан. Худода омонат бўлинглар.

Истабул Собир САЙХОН

Ватан, номингга қўрбонман, жамолитга тасаддуқман, Чакир Боғинга, Туркистон, висолитга тасаддуқман...

Собир ака, хатиде айтганидек, қаҳалоглик пайтда юртдан кетган бўлса-да, ўз она тилини доимо улуғ тутди, ўзи яшаган барча юртлардан ерли миллатлар тилини ўрганиши ҳолда, она тилини тарғиб қилди, она юртидаги ҳаётни кузатиб бориш учун Кирилл миллисини ҳам ўрганди, касби савдога боғлиқ эса-да, мунтазам ўқиди, шеърлар эзди (унинг, отасининг, бошқа ватандошларнинг шеърларидан намуналар «Ватан» жамияти нашрларида бир неча бор берилган), она юрт тақдирини, унинг маданияти, тарихи, адабиёти билан доимо мароқланди. У атоқли адибларимиздан Одил Ёқубовнинг «Ўлугбек ҳазинаси» романини Туркия туркчасига ўғирди. Қўрган-кечиргани ҳақида «Адабшарҳи» деган роман ҳам эзди. Мен Истабулда учрашган юртдошларимиздан Собир Сайхон (Сайхон) — Сирдарё, Сай

РАМАЗОН ТАБРИГИ

Урта Оснэ ва Қозоғистон мусулмонлари Диний бошқармаси раҳбарияти, ходимлари ва шаҳсан ўз номидан сиз азна ва муҳтарам ҳамюртларимизни исломнинг энг улуғ ва мўътабар Рамазон ҳайити билан самимий муборакбод этаман.

Биз ислом аҳлларининг ҳам барча диёнат ва эътиқод аҳли каби муқаддас ой ва кунларимиз бор.

Рамазон шариф ойи биз мусулмонларнинг ана шундай муборак ва муқаддас ойимиздурки, бу муборак ойда ҳаёт дастуримиз, икки оламда саодатли бўлиш йўллари кўрсатган Қуръони карим ноил бўлгандир.

Дийримиз мусулмонлари бу йилги Рамазон шарифи муносиб кутиб олдилар ва унинг ҳурматини бажо айлашда лозим бўлгандек рўздорлик билан ўтказдилар. Кундузлари рўза бўлиб, кечалари қилган тоат-нобатларимизни Аллоҳ таоло набул айлосин ва гуноҳларимизни мағрифат этиб, ўзи ваъда қилган ажру-савоблар билан барчаларимизни сарфароз этсин, зеро, пайғамбаримиз Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васаллам марҳамат қилганларидек, моҳи Рамазон бу раҳмат, мағрифат, оташи дўзахдан омонлик ояйдир. Бу йилги Рамазон шариф ойи барчамиз учун серфайз, баракали бўлди. Неча ўнлаб масжидларда хатмол қуръонлар ўтказилди. Янги масжидларимиз пойдеворларига асос қўйилди. Биринчи бор Қуръони карим мусулмонлар олмаси-

га очик-ойдин тарқатилди. Бунинг шукронасига биродарларимиз бошқармамиз ҳисобига маълум миқдорда ионалар ўтказдилар.

Халқимиз ҳаётида биринчи бор ёш қирларимизнинг маҳоратини синдик. 23—25 Рамазон кунлари ёш қирлар мусобақаси ўтказилди. Мусулмонларнинг кундалик эҳтиёжларини қондириш мақсадида ярим ойлик «Ислом нури» жаридасини нашр этишни йўлга қўйдик. Буларнинг ҳаммасига халқимиздаги диёнат, имон, ихлос янада кучайганлиги туфайли муяссар бўлганимизга ҳеч шубҳа йўқ.

Рамазон шариф дўстлик, қардошлик ойи бўлганидан, мусулмонлар дўстлиги ва бирлиги янада мустаҳкамланди.

Келажақда ҳал қилиниши лозим бўлган ишларимиз жуда кўп.

Олдиндаги режаларимизга фақат бирликда ва жипсликда эришишни унутмаслигимиз керак. Сўзимнинг хитомида яна бир бор азиз биродарлар, сизларни Рамазон ҳайити билан муборакбод этиб, барчамиз тинчлик, омонлик, икки дунё саодати-га мушарраф бўлишимизни ҳақ таолодан сўраб илтижо этаман.

Омин ё рабил оламин!

МУҲАММАД СОДИҚ
МУҲАММАД ЮСУФ.

Урта Оснэ ва Қозоғистон мусулмонлари Диний бошқармасининг раиси, муфти



Қадриятларимизни, меҳроқибатни, иззат-ҳурматини улугловчи, уларни авлодлардан авлодларга етказувчи байрамларимиз кўп. Уларнинг ҳар бири халқимиз учун алоҳида бир шодиега, эсда қоларлидир. Яқиндагина Наврўзни нишонладик. Бугун қадимий байрамлардан бири — ийд-рамазон бошланди.

Рамазон байрами одамлар ўртасида меҳр-шафқатни, ўзаро ҳурмат ва иззатин ардоқлайдиган кундир. Бу шодиеда дамларда кинешлар бир-бирларига ҳайитликлар берадилар, бена-беторлар, етим-есирлар ҳолдан хабар оладилар, нуруний қарилар, пирри-бадавлатларни эътибор қиладилар.

Рамазон байрами кунларида янги тушган келинларни йўқлаб дуғоналари, қариндош-уруғлари келадилар. Келинлар эса меҳмонлар олдида келинлик бурчинни адо этадилар.

Бу кунларда ўтганлар хотираси ёдга олинади. Марҳумларнинг васыятларига амал қилиш, уларнинг эзгу ишларини давом эттириши ҳам савобдир.

Кеча бошланган Рамазон ҳайитида ана шу манзараларни кузатдик. Жумҳуриятимизнинг барча вилоятлари бу байрам катта шодиега билан нишонланмоқда. Дамлар, оқсоқоллар, юрт-муътабар кишилари эл-оқибодда, хусусан ёшлар (адолат, ўзаро ҳамжиқорлик, бир-бирига меҳрлик, налик хусусида суҳбатлар кезиб ўтиб, бир-бирини қариндошларидан бири одамлар ўсишида ҳамжиқатликни таъминлаш, ўтган гина-ки-ратларини унутиб, ақил-пароликда яшашни таъминлаш) дан иборатдир.

СУРАТЛАРДА: Рамазон ҳайити манзаралари аксини тасвирлаган. С. МАҲРАМОВ сурат олган

ЛАЙЛАТ УЛ-ҚАДР НИМА?

БИР ХАЛҚНИ йўқотиш учун унга мансуб одамларни қириб ташлаш шарт эмас. Бунинг учун уни ўрмишдан айиринишни ўзи кифоя. Янги замон байроғи «жаннатда ҳам топилмас» гўзал ҳаёт ваъдаси остида ярим асрдан зиёроқ давр мобайнида ҳақ пайдо бўлганда бу ёнға мисқоллаб йиққан, ҳали аср-асрлар хизмат қилиши зарур маданий бойликларнинг қўлидан айрилди-қолди. Профессор Ғайбулла Саломов: «Биз ҳаммамиз — чадамоллар, деб тан олганидек, миллатнинг омиёндан уламостигача ўз тарихи бобида алифбин калтак деб кетаверадиган бўлди».

разоқ Қўшшаевнинг «Лайлатулкадр» деган ҳикояси босилди. Муаллифининг нияти, асаринг гоёси ёмон эмас, муҳими, бугунги дарларимизга ҳамоҳанг: «Нега минг йиллар мобайнида Лайлатулкадрни кутган, уни бора бора қўриш орузида тунларни бедор ўтказган одамлар бунчалик умидсиз ва лоқайд, нафақат атрофидоғларга ва ҳатто ўзларига нисбатан ҳам шафқатсиз бўлиб қолган?» Негат? «Унлаб Лайлат ул-қадрдан (С. О.) мен олтин, мансаб ёки бахт сўрамоқчи эмасман. Тилагим битта: болаларимнинг орузини сундирмаслик, одамларнинг ишончини, умидин қайтариб бериш. Ахир, ишончини, бахтни бўлишга умидини йўқотганлардан ниманиям кутиб мумкин?»

Лайлат ул-қадр ҳикоя қаҳрамони тасавурида — бир сеҳрли қўш (?). Бу ҳам майли. Езувчи тасвирча, Лайлат ул-қадр Наврўз кечаси ўтар эмиш.

Хўш, аслида-чи? Мирза Кенжабобоевнинг «Еш ленинчи»нинг 1988 йилги 13 март сонида босилган «Ҳар кунинг ўзини Наврўз» мақоласига (у «Эвбекистон» нашрияти шун йил чоп этган «Наврўзи олам бўлди» тўқламига ҳам киритилган) кейн Навойнинг: «Ҳар тунуқ қадр ўлубор, ҳар кунунг ўзини наврўз!» — деган сатри Наврўз тантаналарида тез-тез тилга олинган бўлиб қолди. М. Кенжабобоев Лайлат ул-қадр — Наврўз кечаси, деган эмас. Лекин «қадр» ва «наврўз» сўзлари бирга келганидан баъзилар; Навой «қадр» деганда Наврўз кечасини кўзда тутган, деган фикрга бориши мумкин. Лайлат ул-қадр — йил кечалари ира энг қадрлиси, Наврўз — йил кунларининг энг ахисини. Шоир ҳар тунинг ҳар кунинг саодатли бўлсин, демоқчи.

Лайлат ул-қадр — Муҳаммад алайҳи саломга фаришта Жаброил орқали Оллоҳ томонидан ваъий юборилди. «Қуръон» оятлари оғзаки айтила бошлаган биринчи кеча. Бу мелоди 610 йилнинг рамазон ойида юз берган. Пайгамбарга то 632 йилгача ваҳий юбориб турилган, ислом тақдирини бинаво, «Қуръон» шу тариқа дунёга келган. Рамазон муқаддас ой саналиб, 30 кун мобайнида рўза тутилиши шундан.

Қуръон амалда қандай пайдо бўлганидан катъи назар, бу муқаддас адабий ёлгорлининг яратилиши Му-

ҳаммад пайгамбар номи билан бевосита боғлиқ ва унинг дастлабки оятлари айтила бошлаган кечанинг муҳим сана эканига шубҳа йўқ. Лекин бизни масаланинг бошича томони кўпроқ қизиқтиради: Лайлат ул-қадр тушунчаси ота-боболаримиз эътиқоқда эъзозланган ва адабиётимизда у кенг ёритилган экан, биз бунинг билишимиз зарур. Ўзбекистон Навойнинг «Садди Исқандарий» дostonидига мана бу байти маъносини тушунимай ўтираверамиз:

Қўшинггаким бандя юз бадраур,
Ики зулф ики лайлат ул-қадраур.

«Қўш» истораси бу ерда Муҳаммад пайгамбарнинг юзини англатиб келган. Демак, унинг қўшини — чехорасига юз бадр — тўлин ой бандя экан. Икки зулф — юз томон осилиб тушган икки гажак икки Лайлат ул-қадр — тақдир кечаси. Макка билан Мадина оралиғида Вадр деган жойда пайгамбар Абусуфийн Саърий билан жанг олиб борган. «Бадр» сўзида ўша воқеага ишора ҳам йўқ эмас.

«Саъян сайёр»нинг Муҳаммад алайҳи салом наътига бағишлаган 3 бобида ўқиймиз:

Дема гисуки, толтинг
Икки каманд,
Қилгали икки даҳр сайдини банд.
Очиб ул чехри дилшукўй ичра,
Лайлат ул-қадр ики бир ой ичра.

Шоир пайгамбарнинг икки кокилини икки сиртмоққа ўхшатиб, у дунёю бу дунё овларини банд қилмоқчи, дейди. Кейинги байта эса бу икки гажак икки тақдир кечасига ўхшатишган. «Ой» сўзи бир ўрнида икки маъ-

но англатади; ой — осмондаги оймома, бу истора юзини билдириб келган; ой — рамазон ойи. Гарчи шоир рамазоннинг фақат бир кечасини Лайлат ул-қадр эканини билса-да, муболага қилиб, Муҳаммаднинг икки сочи — икки Лайлат ул-қадр, дейди.

Лайлат ул-қадрдек зўр бир бадий воситадан Иззат Султон ўзининг «Билмайин босдим тиканни...» драматидида ҳам маҳорат билан фойдаланган. Демак, Лайлат ул-қадрни билиш фақат ўтмиш меросимиз эмас, ўзбек совет адабиёти намуналарини тўғри тушуниш учун ҳам зарур.

«Лайл» — арабча «кеча» дегани, «қадр» — «тақдир» маъносига. Демак, Лайлат ул-қадр — «тақдир белги-ланган кеча» деган маънони беради. Бу — Муҳаммад алайҳи саломга расулуллоҳлик тақдир этган кеча. Лайлат ул-қадрни рамазоннинг 17-, 19-, 21-, 23 ва 27-кечаларидан бири деб ҳисоблайдилар. Лекин кўпроқ 27 кечасига тўғри келади, деб қаралади.

Рамазон — ҳижрий-қамарий йил ҳисобидиги ойларнинг тўққизинчиси. Бу йил ҳисоби Ойнинг Ер гирдида айланиши даврига қараб юритилади. Тоқ ойлар 30, жуфт ойлар 29 кундан. Тўрт йилда бир келадиган кабиса йилда эса 12 ой 30 кун бўлади. Лекин бу ҳисобда йил 354/кабисада 355/кун. Демак, ҳар янги йил аввалгига нисбатан 10 кун ларига, Лайлат ул-қадр кечаси навбат билан йилнинг турли пайтларига тўғри келади. Қўрниниб турбидини, Лайлат ул-қадрининг Наврўзга мулғало алоқаси йўқ. Халқ орасида ҳам уни Наврўз кечасига тўғри келади, деб

ҳисоблайдиганлар бўлса бордир, бироқ бу масаланинг моҳиятини билмаслик оқибати.

Лайлат ул-қадр ибодат учун энг яхши, саодатли кеча саналади, гўё ана шу тундаги дуою ибодатлар зуллик билан ижобат бўлади, деб умид қилинади, ўша кеча киши нимаки тиласа, орузи амалга ошади, деб ишониллади.

Онаси нуқул бешкининг бир ёғдан эмизаверганидан бир боланинг боши эгри бўлиб қолган эди. Тенгдошлари уни «Калла каж» («Эгри бош») дейишарди. Лайлат ул-қадр кечаси ухламай, бир неча бор ховлига чиқиб, осмонга қараганча: «Эй, Лайлат ул-қадрнинг! Менга раҳм қил, бошимнинг эгрисини тўзатиб бер, бошқа ҳеч нарсона сўрамайман сендан!» — деб камоли ишонч билан қайта-қайта ялинганини ҳали-ҳали ана-укалари акжиб бир заъб билан эслаб, айтиб юришарди.

У — эзгу туйғу.

ХУДОЖҲИ БУЛАДИМИ ё даҳрий — ҳар кимнинг ихтиёри. Бу — кунгил иши. Ахир, бизнинг кунгилмизга биров ҳужайинлик қилмайди-ку. Лекин қонлари бизнинг томирларимизда оқиб турган одамлар — ақлодларимизнинг муқаддас эътиқодларига ҳурмат сақлаш ҳаммамизнинг бурчимиз. Шунинг учун, ишонимизми-йўқми — бундан қатъи назар, ота-боболаримиз эътиқоқда қўйиб келган жамикни нарсаларни эъзозлашимиз, бунинг учун эса, аввало ўнда тўла ҳабордор бўлишимиз шарт. Ушбуни шу ниятда ўзим.

СУЛТОНМУРОД ОЛИМ,
ЎзФА Тил ва адабиёт институтининг докторанти

ВАТАННИНГ БИР КАФТ ТУПРОҒИ

Эсимда, биз болалар учун бугунгидек ийд кунларида энг азиз кишиларимиздан ҳайитлик олиш хушбахт дамларимиз саналар эди. Бундай одатлар эндиликда йўқ бўлиб бораётти. Гап бугунги болаларнинг у ёки бу нарсаларга зор эмаслигидеки ёки катталарнинг ҳар доим ҳам болалар кунглини олишга интиқмасликларида эмас, гап қадимий урф-одатларимизнинг йўқолиб бораётганида. Ҳа, мейли, булар алоҳида мавзунинг гаплари. Лекин яқинда ўзбек халқи Саудия Арабистонидан муқаддас бир ҳайитлик олди. Араб дўстларимиз республикамизга кўп нусхада Қуръони шариф жўнатишди. Китоблар ўтган ҳафтада республикамизда меҳмон бўлиб турган Саудия Арабистонидан келган вакиллар Шайх Абду Мажид Абдулло қори Намангоний ва Собир қори Ҳасан ўли ҳамда республика жамоатчилиги вакиллари иштирокида кутиб олинди.



Шу кунги Абдулло қори Намангоний билан Собир қори редакциямиз меҳмони бўлишди. Газета бош муҳаррири Аҳмадjon Мелибобоев меҳмонларга ҳафталик саҳифаларида ёритилган мақолалар, кўтарилаётган муаммолар хусусида гапириб берди.

Айни пайтда меҳмонлар ҳам ўз ватандошлари билан бўлган мулоқотлар, кўрган кечирганларидан олган таассуротлари ҳақида сўз юритишди.

«Ватанимиз — Туркистон ҳақида ота-оналаримизнинг ҳикояларидан эшитиб эдик, — деди Абдулло қори. — Бу ҳикоялар шу қадар миянга сингиб кетган эдикки, мана бугун Ватанимиз ўзига келган, бизда ҳеч қандай ётсиз раб-сангилани йўқ. Саудия Арабистонидан ҳам бошқа жойларда бўлганидек, Туркистонни бир

қўриб, кейин оёқ-қўлими чўрасам армоним йўқ, дейдиган ватандошларимиз жуда кўп. Мен Мадина мунаввареда истикомат қилман. Уғил-қизларим бор. Асли Намангонинг Бурматуттидан бўлишимиз. Ҳали бола эканми, ота-онамизнинг эътиқодини ўшлай кетганимиз. Мана биз Ватанимизни кўрдик. Мақсадиимиз болаларимиз ҳам кўришса. Намангонда бизни жуда яхши кутиб олдишди. Дини исломга ихлосларини кўриб, хурсанд бўлдик. Уларнинг кироятларини эшитсангиз, кунглингиз юмшади. Қо-билитлари юксак.

Мақкам муқаррамада ҳам Мадина Бухорийнинг мартабеларини балаид кўришди. Биз туркистонликларини улар бухорликлар деб аташди. Мисрға борганимизда Ўзбекия кўчаси борлигини билдик. Мадинадан кўра ҳам Тоиф шаҳрида ўзбеки кўл. Биздан ҳам сафарига борувчиларнинг кутиб олиниши, у ерданги тартиб-қондалар ҳақида кўп сўзлашди. Исломида ҳамнинг ўз ниятлари, тартиблари борлиги маълум. Ҳамага Борувчи жисмоний жиҳатдан ҳам сафарга тайёр бўлиши керак. Ахир манзил олди, йўл азоби бор...

Ҳажга борганлар учун шаҳарларимизда барча шарт-шароитлар яратилган. Улар даст-лаб Мино шаҳрида бўлишди. Бир пайтлар бу ерда қарвон тўялари сугорилиб, одамлар дам олишган. Мино билан бола эканми, ота-онамизнинг эътиқодини ўшлай кетганимиз. Мана биз Ватанимизни кўрдик. Мақсадиимиз болаларимиз ҳам кўришса. Намангонда бизни жуда яхши кутиб олдишди. Дини исломга ихлосларини кўриб, хурсанд бўлдик. Уларнинг кироятларини эшитсангиз, кунглингиз юмшади. Қо-билитлари юксак.

«Биз болаларимизнинг ватани Туркистонга йўлга чиқар эканми, — дедом эди Собир қори, — бир неча кунлаб уйларида қариндош-уруғлар йилгилиди. Улар кечалари ухлашмади. Ватандан бир сиккишдан тупроқ олиб келишни биздан ўттириб сўрашди... Мана шулар ҳақида уйлар эканми, мамлакатларимиз ўрта-сидаги дўстлик алоқалари янада мустаҳкамлашни лозим. Кеча Қуръони шарифни таййрадан тушириш пайтда уйларида мамлакатлар ўртасида турли йўналишдаги маданий алоқалар кўп бўлган. Лекин бугунгидек маданий алоқа-табаруқ китобинг бу ерга келтирилиши биринчи марта бўлди. Иншоолло, оллоҳнинг сўзи билан бошланган ишнинг охири бехайр бўлғай.

Х. ЕҒУБОВ

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИКАДИ
БАҲОСИЮ ТИЙНИ

ЎЗБЕК ИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКСТАНА»
Орган Союза писателей Узбекской ССР и Министерства культуры Узбекской ССР

Бош муҳаррир Аҳмадjon МЕЛИБОВ
Таҳрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АКБАРОВ, Рамаз БОБОВ, Одил ЕҒУБОВ, Аҳмад ЖАББОРОВ, Баҳодир ЖАЛОЛОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Тоҳир ШАМСИЕВ, Озод ШАРАФИДИНОВ, Тўлаберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Малик ҚАЮМОВ, Тўлқиний ҚОДИРОВА, Пиримқул ҚОДИРОВ, Иброҳим ҒАҒУРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул котиб)

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700083, Ленинград кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: бош муҳаррир — 33-52-91, 32-57-42; бош муҳаррир ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул котиб — 33-49-93; котибот — 32-58-49; БУЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; таъриҳ ва адабиётшунослик — 32-55-98; наом ва насп — 32-55-78; санъат — 32-56-48, 32-54-56; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-49; шум боланинг чойхонаси — 32-54-71.